FAJAUKA

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska

Kultúrno-spoločenský štvrťročník

Ročník III. Jún 2021 2/2021

ISSN 2644-593X

Internetové vydanie redakcia.fajauka@gmail.com www.ssb.sk

OBSAH

ÚVODNÉ SLOVO 3

ROZHOVOR
Rozhovor s Ing. Pavlom Hekelom 4

ZO ŽIVOTA SPOLKU
Jubilanti/Oslávenci 6
Ako som sa stal členom Spolku (námet Adrika Reptová) 6
Príbeh Jaroslava Móťovského 7
Boli sme 8

TÉMA
Mýtus, či skutočná vlastnosť Dolnozemských Slovákov (Prof. PhDr. Ján Botík, DrSc.) 12
Piesne Slovákov z Bulharska (Radoslav Orávik) 15

SPOMIENKY
Spomíname na Máriu Jančíkovú 20

Z TVORBY NAŠICH KRAJANOV
Výsledky literárnej súťaže Dolnozemské zlaté pero II. ročník 21

NAŠI NAJMENŠÍ KRAJANIA
Predstavujeme vám Nikolku Janufkovu 27
Chytráčik 28

ZO ŽIVOTA INÝCH SPOLKOV
Gymnázium Jána Kollára Báčsky Petrovec (Jarmila Vrbovská) 29
Medzi genealógmi dolnozemských Slovákov (Eva Tušková) 31

TRADIČNÉ RECEPTY
Musaka 32

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska / Vychádza štvrťročne / Redakcia si vyhradzuje právo krátenia a úpravy príspevkov / Neobjednané rukopisy nevraciame / Príspevky prijímame v elektronickej podobe / Uverejnením príspevku v časopise dáva autor redakcii súhlas na jeho uverejnenie

Šéfredaktor: Katarína Koňariková
Redakčná rada: Martin Mikuláš, Zuzana Trunnerová, Darina Voleková, Adriana Reptová, Martin Štrbka
Jazyková korektúra: Darina Voleková
Grafická úprava: Anna Koláriková
Ilustrácie: Lea Antalíková, Štefan Jančík
Adresa redakcie: Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava
e-mail: redakcia.fajauka@gmail.com
Internet: www.ssb.sk
ISSN: 2644-593X

Časopis finančne podpil
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

ÚRAD PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ZAHRANIČÍ

Fotka na prednej strane obálky: Spoločná fotka z nahrávania CD v Turovej, jún 2021

ÚVODNÉ SLOVO

Milí krajania,

konečne nás navštívili krásne letné dni a my vám môžeme predstaviť najnovšie číslo Fajauky 2/2021 so skutočne bohatým obsahom. Hneď úvodom sa chcem poďakovať za finančnú podporu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Vďaka tejto podpore môžeme našu Fajauku vytlačiť a rozdistribuovať vo väčšom množstve a verím, že nájde nových čitateľov i prispievateľov.

V tomto čísle uverejňujeme aj výsledky II. ročníka literárnej súťaže Dolnozemské zlaté pero, ktorej vyhlasovateľom je Spolok Slovákov z Bulharska. Som naozaj veľmi rada, že aj takouto formou môžeme vzať úctu slovenskému slovu na Dolnej zemi. Porotcami súťaže boli Mirko Demák ako predseda, Zlata Matláková a Pavol Tomašovič. Ďakujem im za nežistnú a obetavú prácu, ktorú pri hodnotení robia a dúfam, že postupne bude pribúdať stále viac a viac autorov z ďalších kútov Dolnej zeme, kde žijú naši krajania a tvoria v slovenskom jazyku. Všetkým ďakujem za príspevky a víťazom srdečne blahoželám.

Dianie v Spolku je naďalej živé a turbulentné. Podarilo sa nám dostať priestor v televízii Ružinov v relácii *Klub seniorov*, kde nám aj Paľko Mega porozprával spomienky starých rodičov na život na Dolnej zemi, v rádiu Devín budeme spolu s Paľkom Tomašovičom debatovať o spomínanej literárnej súťaži a v týchto dňoch prebieha výroba relácie RTVS Dedovizeň, kde sme taktiež dostali vzácny priestor.

Jeden z najkrajších projektov je bezpochyby nahrávanie CD s našimi piesňami. Mali sme tú česť pracovať s profesionálmi, ktorí sú známi nielen na Slovensku, ale aj vo svete - Danka Sihelská- primáška speváčok, speváčky Lenka Sihelská a Patrícia Sihelská a spevák Andrej Záhorec, Milan Verony - primáš muzikantov a huslista, Vojtech Botoš violončelista, Ľubomír Gašpar cimbalista, Ján Rigó kontrabasista a Paľko Škoda harmonikár. Nahrávali sme v špičkovom štúdiu Môlča records v Turovej u Reného a Roba Bošeľovcov. Vážime si ich ľudský a profesionálny prístup k nám a ďakujeme, že boli ochotní podieľať sa na zachovaní podstatného kúska našej tradičnej kultúry, ktorú si naši predkovia desaťročia udržiavali a pestovali na Dolnej zemi.

Milí krajania, okrem menších podujatí, ktoré pre vás pripravujeme, pracujeme aj na organizácii tradičného krajanského stretnutie v októbri. Veľmi si prajem, aby nám okolnosti umožnili sa opäť stretnúť v čo najhojnešom počte. Buďme preto obozrertní, nepodceňujme voľnosť týchto dní a dávajme si na seba pozor.

Prajem vám krásne leto plné oddychu a teším sa na stretnutie v októbri.

Ing. Katarína Koňariková, PhD.
predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska

Rozhovor s Ing. Paľkom Hekelom

Členom Výboru Spolku Slovákov z Bulharska

"Mamouka Hekelová často hovorili, že keď postavili v Brašljanici nový dom, mali na dome veľké ploče (okná). V roku 1968 som bol s rodičmi v bulharských dedinách, odkiaľ pochádzali a okná na dome sa mi zdali maličké."

Kde si sa narodil a odkiaľ pochádza tvoja rodina?

Ako veľa detí Slovákov z Bulharska som sa narodil vo Valticiach. Bývali sme v Jevišovke. Otec Juraj Hekel pochádza z Brašljanice a mama, rodená Mikulášová, z Podemu.

Spomínaš si na starých rodičov?

Bývali sme s otcovými rodičmi. Dedko, Pavel Hekel, sa narodil v Padine a s rodičmi sa presťahoval do Brašljanice. V prvej svetovej vojne bojoval v bulharskej armáde, bol ranený do ruky, za čo dostal medailu. Keď si vyzliekol košeľu, bolo vidieť jazvu po rane. Mamouka Alžbeta, rodená Jančíková, sa narodila v Nadlaku. Dedko mal s prvou manželkou dcéru Evu, ktorá sa neskôr vydala za Jána Baláža. Mamouka mali s prvým manželom Polonským, ktorého zasypalo pri kopaní studne, dcéru Alžbetu, ktorá sa vydala za Adama Baláža. Mamouka a dedko mali spolu môjho otca Juraja a dcéru Annu, ktorá sa vydala za Jána Strakuša.

Majkini rodičia bývali v Podeme. Dedko, Ján Mikuláš, bol murár. Na neho si veľmi nepamätám, lebo zomrel, keď som bol malý. Mamouka, rodená Jesenská, po dedkovej smrti bývala v Bratislave. Ako malý som bol u nej v lete cez prázdniny. Pamätám si, že sme išli „autobusom s parohami“ do parku v terajšej prezidentskej záhrade. Majka mala troch súrodencov. Bratov Jána a Michala a sestru Máriu, ktorá sa vydala za Martina Červenáka.

Povedz nám niečo o rodičoch. Ako sa zoznámili ?

Tatko Juraj sa učil v Bulharsku u záhradníka, potom narukoval na vojenskú základnú službu do bulharskej armády. Spomínal, že bol na macedónskej hranici ako prieskumník. Odtiaľ ho odvolali, keď sa s rodičmi v zime 1949 presťahovali na Moravu do Jevišovky. Vojenskú základnú službu dokončil v Čechách ako vodič tanku.

Majka sa s rodičmi presťahovala na Slovensko v roku 1947, ako bulharskí robotníci. V Šarluhách chodila do meštianskej školy. Neskôr v Leviciach navštevovala strednú pedagogickú školu. Po ukončení pôsobila ako učiteľka, neskôr riaditeľka materskej školy v Jevišovke. Tu sa aj zoznámila s otcom. Majka spomína, že išla z pohrebu v Drnholci, keď stretla Janka Gubíka s tatkom a tí ju pozvali do kina. Janka Gubíka poznala ako brata švagriny (Zuzana Mikulášová, rodená Gubíková) a ten jej predstavil svojho kamaráta Juraja Hekela.

Majka celý pracovný život učila deti v materskej škole. Tatko v opravovniach poľnohospodárskych strojov. Na Morave v Hrušovanoch a na Slovensku v Trnave. Počas žatvy robil na kombajne, za čo dostal aj rad práce.

Koľkých máš súrodencov? Ako si spomínaš na detstvo?

Mám dvoch súrodencov. Sestra Vlasta je o dva roky mladšia. Brat Miroslav až o desať rokov. So sestrou sme sa narodili vo Valticiach, brat Mirko v Trnave. V zime sme hrávali rôzne stolné hry ako človeče, dámu a neskôr aj karty, ktoré sme sa naučili hrať u Červenákov. V lete rôzne loptové hry a bedminton. Ja som veľa času trávil s kamarátmi na školskom dvore, kde bola bežecká dráha a hádzanárske ihrisko. Tu sme hrávali futbal.

Kedy ste sa presťahovali do Trnavy? Aký tam bol život?

Do Trnavy sme sa sťahovali v lete, keď som mal osem rokov. Dom bol nový, ešte nie celkom dokončený, ale sme sa presťahovali, aby sme od septembra mohli chodiť do školy. Bývali sme v jednej izbe traja s majkou a sestrou. Majka varila na liehovom variči a kúpať sme sa chodili do parných kúpeľov, alebo do Strakušov, ktorí bývali v bytovke. Do Vianoc dom dokončili a presťahovali sa aj tatko so svojimi rodičmi. V Trnave bývali tatkovi súrodenci s rodinami a veľa rodín Slovákov z Bulharska. V nedeľu museli byť napečené koláče pre každý prípad, že príde návšteva. Neboli telefóny, aby sa dalo vedieť,

Anna Hekelová rod. Mikulášová s rodičmi Jánom a Zuzanou rod. Jesenskou pred odchodom z Bulharska. Fotka na pas, rok 1947.

Starí rodičia Hekelovci s vnúčatami - Vlasta, Pavel a Mirko. Trnava, rok 1965.

kedy kto príde. Často sme sa takto navštevovali najmä s rodinou už spomenutého Janka Gubíka. Pamätám si, že sme jednu nedeľu išli navštíviť brata mamouky Mikulášovej Samuela Jesenského do Pustých Úľan. Tam sme išli autobusom, ale ich sme nenašli doma a autobus späť išiel až za štyri hodiny. Tak sme išli do Trnavy pešo. Bolo to asi 18 km, čo sa mi zdalo v dvanástich rokoch veľa, ale zvládli sme to aj vďaka tomu, že brat Mirko bol v kočíku.

Čo si vyštudoval a kam sa uberala tvoja profesijná cesta?

Po maturite na strednej všeobecnovzdelávacej škole som študoval na stavebnej fakulte ekonomiku a riadenie stavebnej výroby. Po ukončení školy som pracoval v terajších Slovenských elektrárňach v odbore realizácie výstavby jadrových elektrární a neskôr v príprave výstavby jadrových elektrární. V roku 1994 po útlme výstavby jadrových elektrární som bol preradený do odboru likvidácie jadrových elektrární, kde som mal na starosti vyraďovanie jadrových elektrární a spracovanie a uloženie nízkoaktívneho rádioaktívneho odpadu. V roku 2007 po privatizácii Slovenských elektrární som prešiel pracovať na Národný jadrový fond, kde som pracoval až do odchodu do dôchodku v roku 2017.

Priblíž nám trochu svoju rodinu

Som ženatý, tento rok to bude už štyridsať rokov. Manželka Dita je z Nového mesta nad Váhom. Máme dve deti. Dcéra Soňa je advokátka, je vydatá a má jednoročného syna. Syn je inžinier kvality a robí vo firme, ktorá vyrába súčiastky pre automobilku pri Nitre. Je ženatý a má dcéru, ktorá bude mať v auguste rok. Mám z nich všetkých veľkú radosť.

Rodina Juraja Hekela s rodičmi a deťmi. Jevišovka, rok 1957.

Čomu sa venuješ v súčasnosti?

Som dôchodca na plný úväzok. Bývam na dedine v Budmericiach. Máme veľkú záhradu, psa, mačku šesť sliepok a asi 105 rybičiek v jazierku, takže mám o prácu postarané. Rád chodím na kultúrne podujatia do divadla, kina, ale aj na koncerty a festivaly najmä kántry hudby. Žiaľ, posledný rok to bolo veľmi obmedzené. V neďalekej Trnave mám kamarátov, s ktorými som chodil na strednú školu. S nimi trávim veľa času pri rôznych príležitostiach.

Si členom Výboru a Spolku Slovákov z Bulharska. Ako Spolok vnímaš a aké boli tvoje začiatky v ňom?

V Spolku som od roku 2000. Do Spolku ma nominoval báči Nosáľ ako náhradu za seba, aby mala Brašljanica zástupcu v Spolku. Nevedel som, do čoho idem. Postupne som sa zoznámil s členmi Výboru a začal som spolupracovať na činnosti Spolku. Spomínam si, že s pánom Ďurišom som spracoval schémy rozmiestnenia domov Slovákov v bulharských dedinách pre ročenku. Spolok a jeho činnosť sú významné pre zachovanie pamäti o živote Slovákov v Bulharsku.

- Pavel Hekel -

JUBILANTI / OSLÁVENCI

V mene Spolku Srdečne gratulujeme !

Imrich Antalík	27. 5. 1948
Cvetana Kučerková rod. Antalíková	8. 4. 1976
Anna Borovanová rod. Supeková	2. 4. 1941
Ľudmila Bokníková	15. 6. 1946
Michal Červenák	17. 6. 1953
Pavol Červenák	4. 4. 1969
Pavol Červenák	14. 6. 1926
Diana Dobšovičová rod. Vagová	9. 5. 1961
Božena Drahošová rod. Vršková	17. 6. 1953
Sladina Dubová rod. Vagová	27. 6. 1952
Milena Dudeková rod. Pataková	10. 6. 1961
Mária Fuchsová rod. Mrenicová	25. 6. 1951
Štefan Grof	16. 4. 1940
Mária Haitová rod. Hrušková	3. 5. 1940
Zuzana Harmanová	5. 4. 1964
Zuzana Hrivnáková rod. Marčeková	26. 6. 1948
Pavol Hruška	16. 4. 1944
Michal Hruška	16. 4. 1944
Žofia Ilievová rod. Hrušková	30. 5. 1944
Michal Jančík	3. - 4. 4. 1943
Anna Osičková rod. Jančíková	8. 4. 1948
Vladimír Jánošík	23. 5. 1958
Zdeňka Janufková rod. Vagová	27. 4. 1951
Zuzana Kobzová	1. 5. 1959
Pavel Koňarik	20. 5. 1977
Zuzana Kováčová	24. 4. 1951
Ľudmila Kozmelová	1. 4. 1957
Emil Kráľovič	16. 6. 1978
Anna Kopičková rod. Lavrovičová	20. 4. 1940
Zdenka Rybová rod. Lavrovičová	5. 5. 1946
Michal Ljubov	22. 5. 1940
Mária Markušová	16. 6. 1940
Pavol Melich	29. 6. 1940
Anna Melicharková rod. Vršková	20. 6. 1940
Drahomíra Mesárošová rod. Lovciová	22. 6. 1945
Dominik Mičuda	6. 5. 1941
Martin Mikuláš	8. 5. 1932
Libuša Mikulášová	8. 4. 1945
Milena Ozábalová rod. Marečková	2. 5. 1953
Emília Pavelková rod. Mikulášová	5. 5. 1948
Liliana Precechtelová rod. Rusnáková	18. 4. 1950
Ján Puškár	19. 6. 1954
Lýdia Redlerová	20. 6. 1947
Kateřina Šilarová rod. Vagová	16. 4. 1940
Pavol Vago	6. 4. 1958
Ružena Vagová rod. Supeková	8. 4. 1958
Anna Valachovičová rod. Markušová	16. 5. 1950
Martin Záhorec	23. 5. 1948

Ako som sa stal členom Spolku

Milí čitatelia, členovia a priaznivci nášho Spolku

Najkrajšie ročné obdobie, jar, je už vo svojej druhej polovici. Všetci sme sa po dlhej zime tešili na hrejivé slnečné lúče. A dočkali sme sa. A veru, veru bola to dlhá zima. A nekonečné vystávanie pred odberovými miestami tú zimu len zvýrazňovalo.

Ale aj tu prišla pozitívna zmena. Plošné testovanie je nateraz minulosťou. A čerstvého, voňavého, jarného vzduchu sa môžeme konečne nadýchnuť bez rúška, respirátora. Pomer zdravých a chorých sa konečne začína preklápať na pozitívnu stranu. Všetci dúfame v tento pozitívny trend.

Za posledných niekoľko mesiacov sa celá naša spoločnosť, ale aj celý svet delil na kategórie. Pozitívny – negatívny. Každý z nás niekde patril. Všetci sme boli v štatistikách.

Ale to, že niekde patríme, to už máme zakódované v génoch. No jednoducho ľudia sú už raz takí. Hneď, ako sa narodíme, patríme do našej rodiny, v podskupine detí. Je to komické prirovnanie, ale je to pravda. Keď vyrastieme, patríme do školského kolektívu. Neskôr pracovný kolektív. Toto všetko musíme absolvovať. To jednoducho musí byť. Ale čo taký kolektív, kde by sme radi patrili, ale samozrejmé to veru nie je. Športový klub? Spolok hercov? Kapela, orchester? Čo vás len napadne.

A čo takto Spolok Slovákov z Bulharska? Môže byť?

Čo o ňom vieme? Organizujú nejaké zápasy? Hrajú ochotnícke divadlo? Robia koncerty? NIE!! Je to jedno obrovské spoločenstvo ľudí zo Slovenska a Čiech. Naše spoločenstvo. V tomto kolektíve sú zastúpené všetky možné kategórie, ženy, muži, na veku nezáleží. A hlavne: z každého kúta Slovenska a Čiech. Úžasné....,koľko ľudí patrí do nášho Spolku. A ešte úžasnejšie je to, že tam chcú patriť, lebo byť členom nášho Spolku nie je povinnosť ale VÝSADA, vážení čitatelia. Tak by sme sa radi dozvedeli, ako sa naši členovia zoznámili s naším spoločenstvom a ako sa stali plnohodnotnými členmi Spolku.

- Adrika Reptová -

Príbeh Jaroslava Móťovského

Keď som v novembri 2019, ako je to v týchto časoch zvykom, dobrovoľne, ale pod vplyvom istej formy nátlaku, bol po dvadsiatich siedmych rokoch už ako dôchodca nútený opustiť svoje predchádzajúce zamestnanie, zostal som pol roka doma. Z pohľadu mojej rodiny to bolo aj dobre. Mohol som viac pomáhať, a vyžadovali si to aj okolnosti.

V priebehu toho času som však stále hľadal aj možnosť byť ešte niekde užitočný. Samozrejme, že ani „prilepšenie“ k dôchodku nestálo bokom. A tak na druhý pokus som sa zamestnal. Náhoda.

Mojim novým kolegom sa stal o dva roky starší Paľko Kolárik. Už pri nástupe na pracovisko, keď som sa mu predstavil, obidvom sa nám podľa reči natískali viaceré otázky.

„Odkiaľ pochádzaš?" spýtal sa ma, „lebo aj mama mojej starej mamy sa tak volala.“ "Teda Tvoja prababka," dodal som. No pôvodom moji predkovia pravdepodobne pochádzali zo stredného Slovenska. Možno od Zvolena, lebo Môťová, kedysi malá dedinka je už jeho súčasťou. Keď sme sa dali do debaty, už z nášho dialektu sme vytušili, že niečo asi budeme mať spoločné. Áno, je to náš pôvod po rodičoch – dolnozemských Slovákoch. Moji pochádzali zo Slovenského Komlóša, jeho zo „slovenských dedín v Bulharsku.

S pokorou priznávam, že o presídlencoch z Bulharska som sa dozvedel práve od Paľka. Nepamätám si, že by sa o tom rozprávalo v našom širokom príbuzenstve. Ak sa viedli reči o presídlencoch, tak len z Komlóša a okolitých dedín a rumunského Nadlaku, kde tiež žilo menšie príbuzenstvo. Popritom musím konštatovať, že o problematiku presídlenectva som sa po tomto začal viac zaujímať. Je to aj vďaka Paľkovej dcérky Katky Koňarikovej. Bol som s ňou zoznámený za krátko po nástupe na pracovisko. Práve ona, svojou činnosťou prispela a inšpirovala ma k tomu, že svoj pôvod ako aj život mojich predkov na Dolnej zemi beriem aktívnejšie. A keď som sa dozvedel o pripravovanej publikácii „Matrika Slovenského Komlóša“, netrpezlivo som čakal na jej vydanie. Dovtedy som bol len sporadickým konzumentom krajanského diania. Občas ma zaujali informácie z WEBU, zo stránky Spolku Slovákov z Maďarska. Rád som si prečítal články a state najmä Ing. Michala Hronca, najstaršieho brata môjho spolužiaka Milana zo ZDŠ, ale aj iné informácie.

Túto publikáciu som si už kúpil a skláňam sa pred jej autormi, pred ich mravenčiou prácou. Postupne sa už dostávam aj k údajom na priloženom DVD a začínam s nimi laborovať.

Počas našich dvanásť hodinových pracovných zmenách je stále na čo to spomínať, o čom rozprávať. Dokonca sme našli aj spoločných známych. Prebrali sme už veľa otázok zo života našich predkov, ich zvyky a obyčaje. Veľa ich je medzi komlóšanmi a presídlencami z Bulharska spoločných, ale sú aj odlišnosti Aj to, že mnohé z nich sú ešte aj pre súčasnosť stále platné. Lebo vychádzajú zo zdravého sedliackeho rozumu. Samozrejme, že vždy sa objavia aj nové otázky, či už k danej problematike alebo aj súčasnosti. Vieme vždy nájsť spoločnú reč. Jednoducho – „sadli sme si“. O niektorých konkrétnostiach možno inokedy.

Fotka z malej rodinnej oslavy z roku 1967.

Sediaci zľava:
Juraj Moťovský, starý otec z otcovej strany
sestra Elenka
Judita Moťovská r. Machanová, stará mama z otcovej strany
Pavel Horváth, starý otec z maminej strany s vnukom a mojim bratrancom Dušanom
Horváthom

Stojaci zľava:
Paľko Puškeľ, bratranec, pred ním sestra Hanka a sesternica Anka r. Puškeľová, pri ňom Judita Moťovská a Alžbeta Puškeľová moja krstná - otcove sestry, Pavel Puškeľ
môj krstný
Anka Horváthová r. Spišiaková, mamina švagriná, za ňou Pavel Horváth, mamin brat, moja mama Alžbeta r. Horváthová, ja, môj otec Juraj Moťovský

- Jaroslav Moťovský -

BOLI SME

SÚČASNÁ SLOVAKISTIKA SÚRADNICE A VEKTORY

Dňa 28. apríla sme sa zúčastnili Medzinárodnej vedeckej konferencie pri príležitosti 30. výročia slovakistiky na Univerzite sv. Klimenta Ochridského v Sofii. Konferencia sa konala v online priestore v zastúpení predsedníčky Spolku, ktorá vystúpila s krátkym príhovorom počas oficiálneho otvorenia konferencie:

Oficiálne otvorenie konferencie

9.00 – 9.10 Rumen Radev, prezident BR
9.10 – 9.20 Prof. Anastas Gerdžikov, CSc., rektor Univerzity sv. Klimenta Ochridského v Sofii
9.20 – 9.30 Rudolf Schuster, bývalý prezident SR a čestný doktor Univerzity sv. Klimenta Ochridského v Sofii
9.30 – 9.35 Doc. Bojko Penčev, PhD, dekan Fakulty slovanských filológii Univerzity sv. Klimenta Ochridského v Sofii
9.35 – 9.40 Manuel Korček, veľvyslanec SR v BR
9.40 – 9.45 Milan Ján Filip, predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí
9.45 – 9.50 Doc. Radoslav Štefančík, PhD., dekán Fakulty aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave
9.50 – 9.55 Ing. Katarína Koňariková, PhD., predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska

Príhovor k otvoreniu konferencie

Vážený pán prezident, vážený pán veľvyslanec, vážení organizátori konferencie, ctení hostia,
dostalo sa mi tej cti, vystúpiť na oficiálnom otvorení konferencie a povedať pár slov v mene Spolku Slovákov z Bulharska, ktorý zastupujem.
Spolok vznikol v roku 1990 na podnet docenta Štefana Zelenáka a dodnes Spolok aktívne pôsobí na Slovensku.
Združuje Slovákov, ktorí sa po druhej svetovej vojne vrátili z Dolnej zeme späť do svojej vlasti a myslím si, že vo svete nie je rýdzejší príklad zachovania si svojho materinského jazyka v takej čistej forme, ako sa to podarilo práve Slovákom žijúcim viac ako 60 rokov v Bulharsku, v okolí mesta Pleven.
Treba však pripomenúť, že Slováci odchádzali už na prelome 17. a 18. storočia zo Slovenska a Dolnou zemou, teda územím Maďarska, Rumunska a dnešného Srbska, putovali viac ako 200 rokov. Do Bulharska prichádzajú až v roku 1884. Svoj jazyk si zachovávali len vďaka náboženským knižkám, ktoré si zo sebou priniesli a dedili z pokolenia na pokolenie.
Slovenskú reč a národné povedomie, udržovali si Slováci aj prostredníctvom spevu, ktorý ich v neľahkých podmienkach utešoval a odlišoval od iných národností, medzi ktorými žili. A práve piesne majú dodnes najčistejšiu slovenčinu, bez všetkých cudzích slov, ktoré krajania prijali do bežnej hovorovej reči.

Z pravej strany veľvyslanec SR v Sofii Manuel Korček, doc. Veličko Panajotov, PhD.; Mgr. Diana Ivanova, PhD.; Mgr. Evgenia Miteva, konzulka Ivana Marksfeldová; dekan doc. Bojko Penčev, PhD.; prorektor doc. Georgi Valčev, PhD.; doc. Dobromir Grigorov, PhD.

Je celkom prirodzené, že v nárečí slovenskej enklávy sú aj také prvky, ktoré sa tam dostali z reči prostredia, cez ktoré Slováci prechádzali a v Bulharsku sa postupne utvorila pomerne jednotná reč, na ktorej môžeme vidieť vývin slovenského jazyky v inorečovom prostredí.
Napriek všetkým vplyvom, slovenčina ostáva medzi krajanmi živá.
Vážime si ich obetu, silnú vôľu a vytrvalosť pri uchovávaní toho najcennejšieho, a to – materinského jazyka.
Verím, že aj vďaka tejto konferencii si mnohí z nás uvedomia, aké je slovo a jeho obsah dôležité. Nesmieme ho nedbalo používať a lacno s ním zaobchádzať.
Slovo je však dynamický prvok, a preto je prirodzené, že podlieha vplyvom okolia, modernizácii a inováciám.
Ale aj tieto inovácie by mali byť prijímané s rešpektom a úctou k tradičnému plnohodnotnému významu slova.
Obsah konferencie sa dotýka problémov slova, čo vnímame ako mimoriadne dôležitú tému, a preto sme veľmi vďační, že môžeme byť jej súčasťou a pripomenúť nepatrnú, ale významnú časť histórie o zachovávaní materinského jazyka Slovákov, ktorí žili v Bulharsku.
Na záver sa chcem ešte raz poďakovať organizátorom konferencie za pozvanie a zakončiť svoj príhovor úryvkom z básne Viliama Paulínyho – Tótha, Slovenčina moja:

Slovenčina moja je život i viera,
Slovák s ňou len žije i umiera.
A kto ju miluje, nech žije, nech žije.

- redakcia -

Deň svätých bratov Cyrila a Metoda

Pri príležitosti osláv Dňa svätých bratov Cyrila a Metoda, bulharskej azbuky, osvety, kultúry a slovanskej písomnosti, ktorý sa v Bulharsku od r. 1851 každoročne slávi v mesiaci máj, sme sa zúčastnili na slávnosti spojenej s koncertom a výstavou.

Podujatie sa uskutočnilo pod záštitou mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca Bulharskej republiky v Slovenskej republike, v nedeľu dňa 23. mája v Kostola Svätého Kríža v Devíne, kde sa nachádza pomník slovanských osvietencov sv. Cyrila a Metoda – Patrónov Európy.

Organizátormi podujatia boli Veľvyslanectvo Bulharskej republiky v Slovenskej republike, Bulharský kultúrny inštitút, Bulharská škola Christa Boteva v Bratislave a Bulharský kultúrny zväz.

Spoluhostiteľmi slávnosti boli starostka MČ Bratislava – Devín pani Ľubica Kolková a farár Kostola Svätého Kríža Mons. ThLic. Marián Gavenda.

- redakcia -

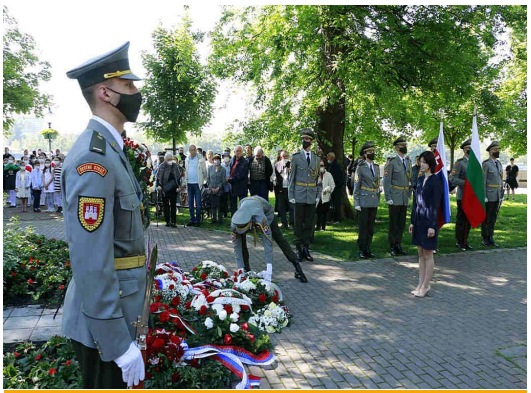

Vassil Petkov
mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Bulharskej republiky v Slovenskej republike

Kostol svätého Kríža v Devíne

Pietny akt kladenia vencov pred pomníkom bulharských občanov

Pomník bulharských občanov, ktorí položili svoje životy za slobodu Slovenska

Dňa 2.6.2021 o 10:00 sa pri príležitosti dňa Christa Boteva a padlých za slobodu a nezávislosť konal pietny akt kladenia vencov pred pomníkom bulharských občanov, ktorí položili svoje životy za slobodu Slovenska. Po zaznení slovenskej a bulharskej hymny delegácie hostí a občanov položili vence k pamätníku bulharských partizánov na Vajanského nábreží v Bratislave.

Slovo predniesol JE mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Bulharskej republiky pán Vasil Petkov. Medzi prítomnými bol pán Majer – štátny tajomník Ministerstva obrany Slovenskej republiky, pán plk. Kádek, veliteľ sídla prezidentky Slovenskej republiky, pán plk. Stojčev, vojenský pridelenec obrany Bulharskej republiky v Slovenskej republike, so sídlom vo Viedni, pán Bukovszky – splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny, pán Pavúk, riaditeľ odboru Európskych politík z Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, pani Uličná, námestníčka starostky MČ Bratislava-Staré Mesto.

Spolok Slovákov z Bulharska, v zastúpení predsedníčky, položil veniec k pomníku a zúčastnil sa oficiálneho programu, na ktorom nás aj veľvyslanec privítal vo svojom prejave.

- redakcia -

Nahrávanie piesní Slovákov z Bulharska

Danka Sihelská, Štefan Červenák, Janko Jančík, Ferko Sobek a Lukáško Kráľovič

Dňa 4. júna 2021 sa partia zo západného Slovenska vybrala na výlet na stredné Slovensko. Niektorí vyrazili z Bratislavy, druhí z Trnavy. No cieľ mali spoločný. Dedinka Budča, kúsok od Zvolena. Predpoveď počasia bola vcelku sľubná, rysoval sa slnečný víkend.

Výlet...?? Nie tak celkom. Pre viacerých cestovateľov to bude víkend pracovný. Nepredbiehajme však. Zatiaľ všetci hľadáme na diaľnici výjazd s názvom Budča. Vchádzame do peknej uhladenej dedinky. Kde je náš cieľ? Tu ešte nie... Musíme ísť ďalej, do ďalšej dedinky. Turová. To bude ono. Vyšli sme z Budče, cesta vchádza do krásneho lesa. Kocháme sa zeleňou, srdcia sa chvejú očakávaním. Vychádzame z lesa, vidíme stádo kravičiek, farba bielej kávy. Aké milé...

Všetci v autách hľadajú na domoch číslo 21. To bude náš cieľ!!

Autá už stoja, sme v cieli. Určite? Áno, určite....veď na dverách je tabuľka s nápisom Môlča Records. Čo tu budeme robiť?

Tu začína naše víkendové dobrodružstvo s podtitulom CD.

Tu a teraz viacerí z nás zúročia hodiny tvrdej prípravy, konečne je tu ten deň D. IDEME NATÁČAŤ NAŠE CD.

Dámy, páni a jeden malý chlapec dnes začnú tvoriť osnovu budúceho CD. A aké budú spievať pesničky? Samozrejme, len tie najkrajšie. Pesničky z Dolnej zeme. Tie čo si spievali naši predkovia pri práci, pri stretnutí, na svadbe, alebo len tak pre radosť. My im teraz dáme možnosť, aby ožili v spomienkach našich krajanov a aby ďalej žili na našom CD. Aby tu zostali pre nasledujúce generácie.

Privítal nás jeden sympatický mladý muž. René Bošela. Jeho meno je pojmom v tomto obore. On bude mať všetko pod palcom, on bude pre všetkých "koučom". Vybavené nahrávacie štúdio, supermoderný nahrávací pult nám vyrazil dych. Jednoducho profesionál. K našej speváckej skupine sa pridal Andrej Záhorec, spevák ľudových piesní. A aj trio Sestier Sihelských, Danka, Lenka, Paťka. Milí, príjemní, bezprostrední ľudia. A kto nám bude hrať? Cimbalová kapela, štyria, večne usmiati muzikanti. Cimbal-Ľubomír Gašpar, husle-Milan Verony, viola-Vojtech Botoš, kontrabas-Ján Rigó. Neskôr ich vystrieda ešte Paľko Škoda s akordeónom, harmonikou.

Hneď po príchode a privítaní sa púšťajú do skutočnej tvrdej práce. Všetci, ktorí sa tohto zúčastnili potvrdili, že to bolo nesmierne náročné. Ono sa to povie, veď len spievate....No vyzerá to ľahko, ale ani zďaleka to ľahké nie je. Každá jedna pieseň sa musí skúšať niekoľkokrát, kým to nie je tip-top. A keďže všetci chceli, aby to bolo super, museli sme sa obrniť trpezlivosťou, poslúchať pokyny Reného za pultom. A on bol úžasný...síce občas padla aj kritika, ale väčšinou sme počuli jeho vtipné poznámky. Skrátka, správna atmosféra.

Prešiel piatok, prišiel sobotný večer. Po ukončení sobotného nahrávania sme sa dohodli, že sa stretneme pred penziónom v altánku a trochu budeme relaxovať. Dali sme si po poháriku dobrého vínka, rozoberali uplynulý deň. No a v rámci hlasového tréningu sme si aj čo to zaspievali. Tentoraz to boli všetkým notoricky známe piesne. Bolo ich veľa, možno aj na ďalšie dve CD....A trénovalo sa hádam aj do polnoci. Nikomu to však nevadilo, boli sme radi, že sme po dlhých mesiacoch znova spolu.

A je tu nedeľa. Všetci speváci už odspievali, čo mali určené. Všetci už poznáme všetky piesne naspamäť, toľkokrát sme ich už počuli. Všetko čo bolo naplánované, bolo ukončené. Sme spokojní? Ale áno, určite.

Teraz už len počkať na výsledok, na naše super CD.

Vraj bude do nášho stretnutia v októbri hotové, tešíme sa všetci. A aby bola radosť na všetkých stranách, pripravili sme pre našich spevákov milé prekvapenie. Najprv prídu na rad sestry Sihelské a Andrej Záhorec. Dostávajú od nášho Spolku do daru krásne zdobené šálky, na ktorých majú svoju fotku. Páni muzikanti dostávajú tiež šálky, ale každý tam mal svoj hudobný nástroj, na ktorom tento víkend hral. Potom sme milo prekvapili vedúcu nášho Spolku, pani Katku. Túto super akciu jej bude pripomínať ikebana z voňavých mydielok. A na oplátku pani Katka darovala našim členom kvietky, ako poďakovanie za dobre odvedenú prácu pri nahrávaní. Už zostáva len posledné...rozlúčiť sa. Ani sa nám veľmi nechce, ale už sa vidíme na výlete loďou, na konci mesiaca. Zase sa stretneme, budeme spomínať na 4.-6. jún. Na 100%....

Veď na taký zážitok sa len tak nezabudne.

- Adrika Reptová -

Výlet loďou do Gabčíkova

Už uplynulo niekoľko dní, čo sme sa lúčili v Turovej. To bol nezabudnuteľný víkend. Tentoraz sa ale znovu stretávame v bratislavskom osobnom prístave. Členovia nášho Spolku nastupujú na loď Prešov.

Kam to bude?

Všetci Slováci poznajú Gabčíkovo, niektorí mali to šťastie a navštívili tento, môžeme povedať, technický zázrak. Väčšina dokonca pozná princíp, ako to funguje. Ale...koľkí mali to šťastie, aby sa preplavili cez toto kolosálne vodné dielo? Zažiť, keď pod vami očividne klesá paluba lode. A potom zospodu pozerať na mokré steny plavebnej komory, vysoké možno aj 20 m. Pomalé otváranie impozantných brán je len čerešničkou na torte. Loď pomaly vypláva z komory. Každý pozerá so zatajeným dychom, nevyrušia ich ani kvapky vody padajúce zo stropu. Pasažieri na lodi v duchu rátajú, koľko litrov vody teraz vypustili, kým naše plavidlo kleslo na úroveň hladiny Dunaja za komorami. Tu dávam do pozornosti rozmery komôr. Dĺžka 275 m, šírka 34 m, hĺbka 32 m. Tá šírka je zaujímavá tým, že je to viac ako plavebná komora v svetoznámom Panamskom prieplave. My sme zostali na lodi. Ak by sme však vystúpili na breh a prechádzali ponad plavebné komory, pocítili by sme silu, ktorá zostáva skrytá pred naším zrakom. Jemné vibrácie pod nohami. To jediné by prezrádzalo túto silu.

Gabčíkovo totiž nie sú len plavebné komory, ale priehrada ukrýva vodnú elektráreň. A nie je to nič malé. Je schopná vyrobiť 2 000 GWh za jeden rok. Vo vnútri elektrárne sa neúnavne točí osem Kaplanových turbín.

Tento jedinečný zážitok pre malých a aj veľkých pasažierov lode Prešov budú isto iste pripomínať fotky a videá, ktorých sa urobilo veru dosť.

Všetci, čo sa zúčastnili tejto plavby boli naozaj spokojní. Krásne počasie, pokojná hladina Dunaja, spoločnosť milých ľudí. Ideálna nedeľa. Keď sme sa vracali z Gabčíkova, tak Katka prišla s nápadom...zaspievajme si!

A tak sa naši speváci dali dokopy a zanôtili piesne, ktoré budú na našom CD.

Tí, čo poznali, si zaspievali tiež a ostatní pasažieri mali milé hudobné okienko. A potleskom sa nešetrilo.

Už vidíme Bratislavský hrad. Neklamný znak toho, že sa blížime do prístavu.

Mysľou nám prebleskne, čo, to už sme späť?

Veď nám bolo tak fajn.

A hneď druhá myšlienka, kedy sa zase uvidíme?

Veru kedy...

Máme stanovený dátum nášho jesenného stretnutia. Minulý rok sa nekonalo, bude sa konať tento rok? Budeme dúfať, všetci.

- Adrika Reptová -

MÝTUS, ČI SKUTOČNÁ VLASTNOSŤ DOLNOZEMSKÝCH SLOVÁKOV

Keď som sa začal zoznamovať s literatúrou o dolnozemských Slovákoch, dostali sa mi do rúk aj publikácie Ľudovíta Haana (1818 – 1891), dlhoročného evanjelického kňaza v Békešskej Čabe. V tej, ktorá vyšla v roku 1845 pod názvom *Pamätnosti Békeš – Čabianske*, ma zaujalo, ako charakterizoval svojich cirkevníkov: „*Ľud čabiansky je cele slovenský. A čo sa týka jeho ducha a povahy, v porovnaní s Maďarom a Hornozemským Slovákom, vyznačuje sa veselosťou a vtipnosťou, hlavne však pracovitosťou*“. S odstupom času, keď som aj ja začal uvažovať o vlastnostiach dolnozemských Slovákov, spomenul som si na charakteristiku Ľudovíta Haana. A k tomu, ako vyzdvihol ich výnimočnú pracovitosť som konštatoval, že takáto mienka sa mi nezdala byť dostatočne presvedčivá. Hlavne preto, lebo veď zo Slovenska sa nemohli vysťahovať iba tí najpracovitejší. A aj medzi Maďarmi nemohli byť zastúpení len takí, čo sa neradi nadreli.

Vari o dva roky neskôr uskutočnila sa v Nadlaku konferencia, ktorej zámerom bolo, aby sa jej účastníci zamysleli, čo sa pod tým všeobsiahlym pojmom dolnozemskí Slováci má v dnešnej dobe vlastne rozumieť. Úvodný referát predniesol docent Michal Babiak a pozastavil sa v ňom aj nad mojím konštatovaním o nepresvedčivosti Haanovej charakteristiky Čabänov. Vo svojej polemike načrel do studnice slovenskej mytológie, z ktorej vytiahol myšlienku Vladimíra Mináča o plebejskom základe slovenského národa, ktorého podstatou sú práca, usilovnosť, budovanie. Čiže to, čo je aj v génoch tisícročnej včely Petra Jaroša – práca a tvorenie. Od toho sa Michal Babiak posunul k predstavám dolnozemských Slovákov, v ktorých vyzdvihovanie a oslava práce ako základu života a bytia sa nesie ako zlatá niť celou slovenskou Dolnou zemou. Doložil to aj výstižným a vari každodenným výrokom našich dolnozemcov: *A kým budeš oddychovať, tak namrv kukuricu!*

Michal Babiak svoju polemickú úvahu uzavrel domnienkou, že dolnozemskí Slováci sa na pracovitosť Slovákov na Hornej zemi mohli pozerať akoby s určitou rezervou, kdežto tú vlastnú považovali za skutočnú a nespochybniteľnú. Natíska sa preto otázka, či nadnesené hodnotenia pracovitosti dolnozemských Slovákov sú výsledkom ich mytologizácie, alebo či sú ich skutočnou vlastnosťou. Je to zároveň aj príležitosť k tomu, aby sme sa pozreli, čo mohlo spôsobiť odlišnosti, ktorými sa ozvláštňovala pracovitosť slovenských kolonistov na Dolnej zemi v porovnaní s vlastnosťami Slovákov, ktorí zotrvali v materskej krajine. Pre takéto charakteristiky

U Rohárikovcov zapriahli do oračky. Padina 1912

máme k dispozícii svedectvá viacerých dôverných znalcov dolnozemských Slovákov.

Literárny vedec Andrej Mráz o dolnozemských Slovákoch vyslovil obsažnú a pre naše zámery aj výstižnú charakteristiku. „*Písať dejiny dolnozemských Slovákov, to znamená osvetľovať predovšetkým osudy sedliackeho človeka. Človeka dolnozemského typu. Náš človek si tu nadobudnutú zem musel najskôr podmaniť. V prvej generácii bola mu azda ešte cudzia. Ale postupne zrastal s ňou a aj vrastal do nej. Lenže ona sa mu poddávala len za výnimočnú, priam nedosažiteľnú cenu. Keďže to spočiatku bola neobrábaná, zatŕnená a zaplavovaná zem, nemohlo sa na nej pracovať, najskôr bolo treba sa s ňou ruvať. Potrebné bolo vynaložiť veľkú námahu, húževnatosť a vytrvalosť, aby kolonisti mohli docieliť úrodnosť tejto zeme*“.

Nás, ktorí sme potomkami tých, ktorí sa usadili na Podunajskej nížine Bulharska zaujíma, čo hovoria svedectvá o týchto kolonistoch. Sprostredkovala nám ich Mária Topoľská, ktorá, ako učiteľka a vnímavá pozorovateľka, prežila medzi nimi celé desaťročie. V jej knihe *V putách zeme* sú obsiahnuté aj takéto postrehy: „*Všetko svoje so sebou vzali a vedno s tým aj nedočkavú túžbu pracovať na svojom a pre seba. Celý život za zemou bažili, pre ňu zasvätili život svojich rodín. V centre života týchto ľudí je kolobeh poľných prác – kopačka, žatva, mlatba, lámačka. Ich život je vstávanie za tmy, potkýnanie sa po tvrdých hrudách, tupá bolesť v krížoch, bolestivo dopukané ruky s tvrdými mozoľami. Na začiatku každého dňa bola myšlienka, do čoho sa najskôr pustiť*“.

V mnohom zhodná je aj charakteristika historika Jozefa Maliaka o vojvodinských Slovákoch. „*Petrovský zámožný gazda utŕha sebe a svojej čeliadke nielen na pokrme, ale i*

Topoľskovci pri občerstvení. Gorna Mitropolija 1940

na oddychu. Od včasnej jari do pozdnej jeseni počuť už o tretej ráno rachot vozov, ponáhľajúcich sa do poľa na roboty a večer hodne po západe slnka rachotia tie isté vozy domov. Na vzdelávanie alebo na zošľachtenie ducha čítaním, na to petrovský gazda stihu nemá, a preto celý jeho rozhovor krúti sa okolo pluhu, koní a kráv“.

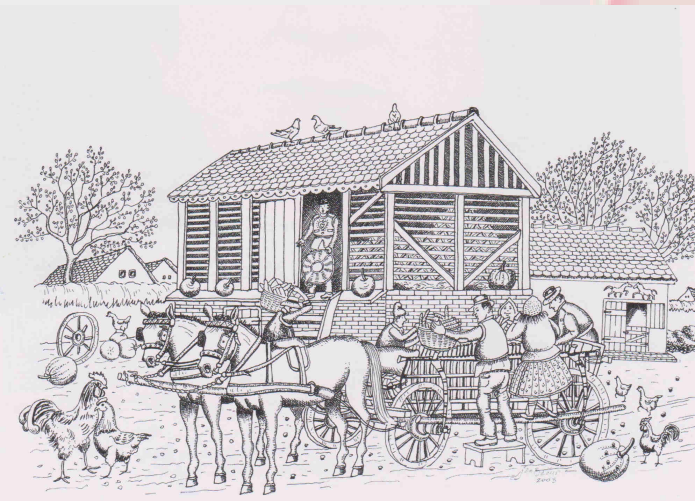
Je teda zrejmé, že mordovisko kolonistov vynaložené na zúrodnenie nadobudnutej pôdy bolo nesmierne. A veľká bola aj vidina týchto ľudí, aby začali zbierať plody z tejto zeme. A pravdaže, aj ich túžba po vysnívanom blahobyte. Práve preto začali obrábanú zem milovať. A to oveľa náruživejšie, ako milujú svoje polia hornozemskí sedliaci, ktorí sa s nimi tak nenatrápili a nemali z nich ani toľkú úrodu. Akže chceme porozumieť rozdielnej miere pracovitosti u dolnozemských Slovákov a u tých, čo zostali na Slovensku, do úvahy treba zobrať aj to, že pôda na podunajsko-panónskej nížine bola v porovnaní s tou na hornatom Slovensku naozaj štedrejšia. Nielenže časť dolnozemských Slovákov vlastnila viacej pôdy, ale bola aj úrodnejšia. Práve týmto sa dolnozemskí Slováci odlišovali od tých Horniakov. Akže dolnozemskí sedliaci chceli úročiť z takejto výhody, museli zadosť učiniť zákonu – daj pôde veľa práce, odmení ťa hojnosťou úrody a uspokojí aj tvoju túžbu zbohatnúť.

Azda najzrozumiteľnejším svedectvom dolnozemskej sedliackosti a najpresvedčivejším dokladom výnimočnej pracovitosti dolnozemských Slovákov, sú obrazy insitných maliarov z banátskych dedín Kovačica a Padina. Spomedzi siedmich či ôsmich desiatok takýchto výtvarníkov našim zámerom najzdieľnejšia je tvorba kovačického rodáka Martina Jonáša (1924 – 1996). Práve jemu sa darilo najvýstižnejšie zobrazovať podstatu dolnozemského sedliaka, ktorá spočívala v priam zbožnom vzťahu k pôde – živiteľke, ako aj vo výnimočnom pracovnom vypätí. Dajme však slovo renomovaným znalcom diela Martina Jonáša.

Básnik Paľo Bohuš v súvislosti s tvorbou Martina Jonáša napísal, že sedliacka múdrosť a mrav si na sedliackom stave najviac váži vykonanú prácu a vynaloženú námahu. A sedliaci sa tým aj radi pýšia.

Umenovedkyňa Jarmila Čendič v monografii o Martinovi Jonášovi pozornosť upriamila na to, že ľudia na jeho obrazoch sú stvárnení tak, že hlava je malá, ruky a nohy sú zasa veľké. A ešte väčšie sú ich dlane a chodidlá. Maliar Martin Jonáš jej to takto vysvetlil: „*Viete, náš človek potrebuje pri práci predovšetkým ruky a nohy. Tie si najviac unaví, a tak najlepšie vie, že ich má, že ony ho každý deň nesú na pole a odtiaľ tiež aj domov*“.

Výtvarný teoretik Vladimír Valentík to, ako Martin Jonáš zobrazoval ľudí, takto zovšeobecnil: „*Čo je významné, je zároveň aj veľké. Ide tu o kvalitatívny a nie kvantitatívny rozmer. Roľník – stredobod Jonášových umeleckých záujmov – na jeho maľbách a kresbách je symbolom a pravzorom pracovitého človeka*“.

Plody celoročnej práce. J. Bačúr, Padina 1997

Publicista a zberateľ tvorby insitných maliarov Ivan Melicherčík poukázal, že Martin Jonáš maľoval iba to najpodstatnejšie zo života dolnozemského človeka. V centre maliarovho záujmu je sedliak. Postavený je obyčajne do stredu kompozície, čím dosahuje dojem monumentálnosti. V popredí stojí silná ľudská postava s predimenzovanými končatinami, zhrbená a večne zohnutá nad zemou. So silnými rukami, ktorými ju obrába, s veľkými nohami, ktoré nespočetnekrát merajú každú brázdu na poli. To ťažká práca deformovala Jonášovho sedliaka.

Takže čo povedať na záver? Akže sme z rôznych zreteľov poukázali, že výnimočný vzťah k pôde, ako aj nezvyčajná miera pracovitosti, patria k najvýraznejším mentálnym danostiam dolnozemských Slovákov, vysvetliť to možno tým, že u nich sa viac ako inde zakorenilo to, čo sociológ Arnošt Inocent Bláha nazval zemitosťou. Práve z takéhoto uspôsobenia sa u nich odvíjal sebazáchovný záujem mať pôdu, udržať si zdedenú pôdu a rozmnožiť nadobudnutú pôdu. A to sa dalo docieliť len nadštandardnou mierou pracovitosti. Niet preto divu, že pracovitosť dolnozemských Slovákov sa z ich reálneho života preniesla aj do mytologizujúcich predstáv.

LITERATÚRA

BABIAK, M.: Byť dolnozemským Slovákom. In: Dolnozemskí Slováci – hranice určenia. Nadlak 2013.

BLÁHA, A.I.: Sociologiesedláka a dělníka. Praha 1937.

BOHUŠ, P.: Eseje. Nový Sad 1993.

BOTÍK, J.: Dolnozemskí Slováci. Nadlak 2011.

HAAN, Ľ.: Pamětnosti Békeš-Čabánské ku stoletnjpamátcetamějssjho chrámu. V Budíne 1845.

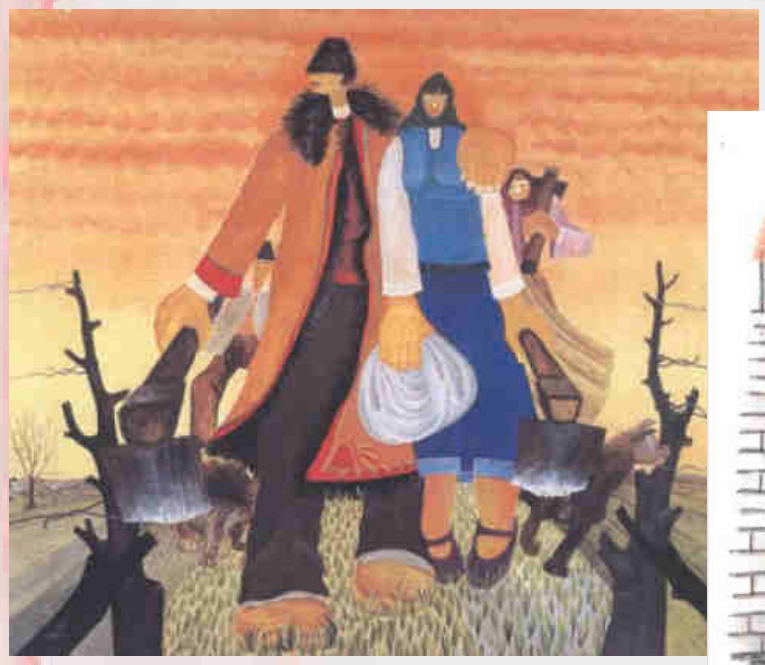
MALIAK, J.: Ťažký život osadníkov Petrovca. In.: Národnie noviny 1929, č.85.

MELICHORČÍK, I. – ČENDIČ, J.: Martin Jonáš. Človek medzi pôdou a paletou. Galéria BABKA 1994.

MRÁZ, A,.: Rozhovory o juhoslovanských Slovákoch. Bratislava 1948.

TOPOĽSKÁ, M.: V putách zeme. Martin 1944.

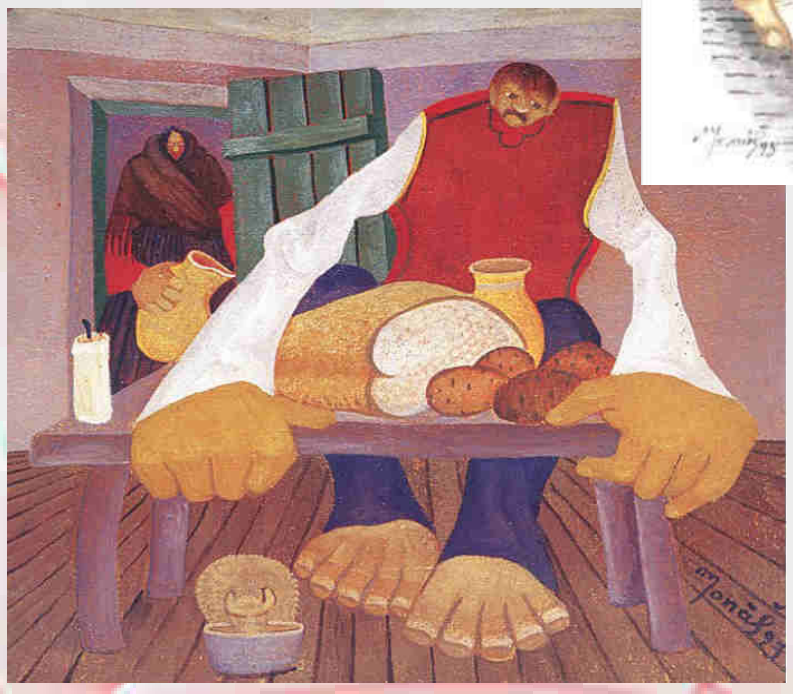
VALENTÍK, V.: Svet kovačického insitného maliarstva. Báčsky Petrovec 2002.

Spoločne vykonávané práce. M. Jonáš, Kovačica 1979

Konca - kraja neberúce pradenie.
M.Jonáš
Kovačica 1994

Ťažko dorobený chlebík. M.Jonáš, Kovačica 1993

- Ján Botík -

PIESNE BULHARSKÝCH SLOVÁKOV

Kultúru národa spoluvytvára nespočítateľné množstvo artefaktov, z ktorých aj ten najmenší má nezastupiteľné miesto. Okrem materského územia žije národná kultúra aj v priestore, ktorý osídlili príslušníci národa v rôznych historických etapách. Jedným zo štátov, kde zapustila slovenská kultúra korene, je aj Bulharsko. V roku 1880 pozvalo zákonom o osídlení riedko obývaných oblastí vtedajšie bulharské knieža ľudí zo susedných štátov, aby tieto územia po vyhnaní Turkov znovukolonizovali.

Ponúkanú možnosť využili aj Slováci, zväčša takí, ktorých rodiny žili už niekoľko generácií na tzv. Dolnej zemi (časti dnešného Maďarska, Rumunska a Srbska). Slovenská enkláva v Bulharsku nevznikla teda priamym presťahovaním z materského územia, ale druhotnou migráciou už raz mimo krajiny pôvodu presunutých rodín. Usadili sa na prelome 19. a 20. storočia na severe krajiny v obciach Mrtvica (dnes Podem), Gorna Mitropolija, Brašljanica, Vojvodovo, v lomských dedinách...

Živili sa najmä roľníctvom, do Bulharska zaviedli ako novinku viaceré progresívne techniky obrábania pôdy, či moderné poľnohospodárske náradie, stroje. Stavali si odlišné rodinné domy ako miestne obyvateľstvo, nosili odev a používali nárečie dolnozemských Slovákov. Najviac sa však pôvod týchto presťahovalcov petrifikoval v ľudových piesňach. Tie sú melodicky (čiastočne aj textovo) dlhodobo zmeravené a ich medzigeneračný prenos ukazuje na oveľa menšie zásahy, tendenciu k zmenám, ako je to pri iných folklórnych žánroch, či pri iných oblastiach ľudovej kultúry.

Ľudová pieseň držala akoby najpevnejšie puto s materským územím. Slová a melódie piesní

Útek poddaných

podliehali v toku času minimálnym zmenám. Dialektologickým a etnomuzikologickým rozborom sa dá pomerne spoľahlivo zistiť nielen to, kadiaľ viedla migračná trasa bulharských Slovákov, ale aj to, ktoré regióny Slovenska boli ich pôvodnou domovinou. V kombinácii s urbárskymi súpismi a matričnými zápismi tak môžeme dohľadať pôvod bulharských Slovákov, ich priebežné ukotvenie v čase aj priestore.

Rozhodnutie o presídlení nie je jednoduché, migrácia je poväčšine vynútená viacerými okolnosťami. Puto k domu, pôde, rodine, susedom, známym, k domovine je veľmi silné a na trvalé dobrovoľné odlúčenie sa od týchto hodnôt musia byť závažné dôvody. Dosídľovanie južnejších stolíc Uhorska s úrodnou pôdou po odchode Turkov bolo podmienené záujmom zemepánov, ale aj poddaných. Tí prví chceli mať zabezpečené benefity z poddanskej práce, tí druhí boli nalákaní lepšou bonitou pôdy, ale najmä rôznymi úľavami, ktoré im vlastníci panstiev sľubovali. Z pôvodnej vlasti si mohli so sebou zobrať málo hnuteľného majetku, len toľko, čo sa na voz naložilo. Podstatnú časť si však niesli vo svojich hlavách – bol to náhľad na svet okolo seba, celý systém noriem, zvykov a obyčajov, ale aj jazyk a rôzne formy slovesnosti doň pretavených. Významné miesto medzi nimi mali piesne. Tie si so sebou niesli aj pri druhotnom sťahovaní z dedín rozložených na Veľkej uhorskej nížine, keď sa na drevených pltiach, deregliach, plavili na Balkánsky polostrov.

Je až prekvapujúce, akú vitalitu, životaschopnosť mali práve ľudové piesne, ktoré putovali spolu so Slovákmi sťahujúcimi sa z južnejších krajov súčasného Slovenska na Dolnú zem. Ich živý prenos cez osem – desať generácií v inojazyčnom, inokultúrnom majoritnom prostredí môžeme považovať za zázrak. Zaujímavá je aj skutočnosť, že kým viaceré nápevy sa v pôvodnom prostredí rozvinuli do bohatších harmonických útvarov či veľkorozsahových melódií, nápevy vysťahovalcov sa pomerne silno konzervovali a niekedy práve ony odkazujú na archaickejšiu podobu piesne. Sú však, samozrejme, aj prípady, keď sa inšpirovali hudobnými vlastnosťami piesní, ktoré boli vlastné prostrediu, do ktorého prichádzali. A tak sa pôvodná rytmicko-melodická hudobná kostra prispôsobila piesňam etnickej väčšiny žijúcej na danom území.

Piesne, ktoré spievali Slováci usadení na severe Bulharska, boli teda ovplyvnené viacerými faktormi: základ bol v hudobnej kultúre regiónov Slovenska, z ktorých pochádzali ich predkovia; nadstavbou boli hudobné vplyvy Dolnej zeme, kadiaľ Slováci migrovali; koncovou bodkou boli presahy, ktorými ich piesňový repertoár poznačilo bulharské teritórium. Popri tom nezanedbateľné stopy na spôsobe podania ľudovej piesne zanechal aj spev cirkevný – slovenskí kolonisti usadení v Bulharsku boli evanjelicko-luteránskeho vyznania a spevom hojne obohacovali pobožnosti konané

v šiatroch, modlitebniach, neskoršie aj vo vlastných kostoloch. Učitelia, ktorí pôsobili medzi bulharskými Slovákmi, pochádzali väčšinou priamo zo Slovenska, do repertoáru, ktorý si odniesli kolonisti pred stáročiami z pôvodnej vlasti, tak dopĺňali ľudové piesne, ktoré vychádzali po vzniku ČSR v populárnych spevníčkoch, piesňových zbierkach. Vznikol tak svojský ˝bulharský˝ variant slovenskej ľudovej piesne južnostredoslovenského typu.

V medzivojnovom období piesne Slovákov žijúcich na severe Bulharska zaznamenal Ján Michalko, rodák z podtatranských Mengusoviec, ktorý tam pracoval ako učiteľ a osvetový pracovník. Tri štvrtiny zo 171 zápisov obsahujú melodický aj textový záznam piesne, zvyšná štvrtina nemá notografickú časť.

Medzi svetovými vojnami navštívil bulharských Slovákov aj známy etnograf Karel Plicka. Zaujímavý je fakt, že v rovnakej obci zapísal aj rovnaké texty piesní ako Ján Michalko, ale s odlišnými (nevariantnými) melódiami. V roku 1953 bol na záchrannom výskume piesní bulharských Slovákov hudobný vedec a folklorista František Poloczek. O desaťročie neskoršie zaznamenala Viera Gašparíková popri výskume ľudovej prózy aj mnoho ľudových piesní.

Všetky piesne, ktoré títo zberatelia zapísali, sú jednohlasné. Najviac etnomuzikologických paralel vykazujú s piesňami regiónov juhu stredného Slovenska – najmä z bývalej Hontianskej, Novohradskej a západnej časti Gemerskej stolice. Napriek tomu môžeme konštatovať, že piesne bulharských Slovákov sú svojským kultúrnym fenoménom, nie sú vernou, presnou kópiou piesní uvedených bývalých uhorských žúp.

Na tieto piesne môžeme nazerať podľa žánrov (ľúbostné, pracovné...), respektíve podľa funkčnej väzby (svadobné, tanečné...). Takisto môžeme tieto piesne zaradiť do štýlových vrstiev tak, ako ich zadefinovali manželia Elschekovci (*Úvod do štúdia slovenskej ľudovej hudby*, 2005). Výrazne prevažujú novšie piesne s harmonickým myslením, cítením. Raritne je zastúpená však aj najstaršia hudobnoštýlová vrstva (tzv. magicko-rituálne piesne, pre ktoré je typická recitatívna melodika a amorfná forma), z opačnej strany však aj piesne západoeurópskeho štýlu (trojdobý takt, pochodový charakter, závery na tercii...).

Pohrebný plač

Veľmi zaujímavým zápisom je pohrebný plač (*Narjekańje nad mrtvim*) zaznamenaný ako spomienka, napodobňovanie skutočného pohrebného vykladania v Gornej Mitropoliji. Toto emotívne, obradové, sčasti improvizované spievanie s recitatívnymi presahmi bolo aj u bulharských Slovákov výlučne ženskou záležitosťou. Jeho funkciou bolo odohnať temné sily, upokojiť rozrušenú dušu zosnulého, ale hlavne dať vášnivým bedákaním priechod úprimnému žiaľu nad stratou blízkej osoby. Žena z najbližšej rodiny zosnulého kľačala pri mŕtvom tele, truhle či hrobe a v monotónnej kvílivej melódii prerušovanej plačom a výkrikmi žialila nad stratou milovanej osoby. V trúchlospeve vyspievala vlastnosti nebohého, jeho pamätné životné chvíle, ťažkú situáciu pozostalých po jeho smrti. Vykladanie bolo mimoriadne náročné na improvizačné schopnosti žalostiacej ženy, ubíjajúce po fyzickej, ale najmä po psychickej stránke. Nebolo jednoduché v návale vnútornej bolesti ospievať a dramaticky oplakať mŕtveho. Text nepravidelnej stavby z Gornej Mitropolije začína oslovením nebožtíka, pokračuje výčitkou neočakávanej smrti, ukončená je želanou službou zosnulému. Tento spievaný plač je vyhranený kvinttonálny útvar, v ktorom oporou recitatívneho prednesu zostávajú dva vrchné tóny kvintakordálnej kostry.

Starí moj, starí moj,
kebi som bola veďela, že umreš,
bola bi som ťi kapce uštrikala,
takie šnurovanje,
čo bi ťi boli až do jame.

Tento zápis je raritný aj preto, lebo piesne bulharských Slovákov nemajú zvyčajne pevnú funkčnú väzbu k výročnému či rodinnému obradu (s výnimkou svadby). Z výročného zvykoslovia je známy iba torzovitý, skomolený text piesne spievanej na Smrtnú nedeľu. Kompromisne by sa do tejto skupiny dala zaradiť aj pieseň *Gdo nám pomôže plety zapletať* spievaná pri jarných hrách dievok. Piesne spievané na Vianoce sú autorské. Na kalendárny cyklus domácich prác sa viaže aj pieseň *Párajte, páračke, pojdeme domov*. Tá má však identickú melódiu ako svadobná družbovská pieseň všeobecne známa zo stredného a severozápadného Slovenska (*Podaj pravú rúčku svojmu družbovi/Parta moja, parta*).

Svadobné piesne

Širšiu paletu piesní nachádzame v spätosti so svadbou. Práve na nich sa dá pozorovať vývinová postupnosť od zriedkavo dochovaných starších typov až k najnovšiemu typu piesní silno ovplyvnených západoeurópskym hudobným myslením. Najpôvodnejšie svadobné piesne sú kvinttonálneho charakteru. Pieseň *Letí, letí roj* je známa s takmer identickým textom aj v mnohých dedinách Slovenska. Cenným je fakt, že v repertoári bulharských Slovákov sa zachovali aj piesne viažuce sa k svadobnému zvyku ˝na kašu˝ - večer pred svadbou sa chodilo mladej spievať pod obloky, a to bol vlastne prvý úkon patriaci do svadby vlastnej. V záväznom slede sa spievali tri smutné piesne (*Ej, kukulienka zakukala; Ej, moj, dobrú*

Ján Mareček s harmonikou

dobrú noc, moj pám otec; Tichý vetrík po doline previeva), ktorých úlohou bolo rozplakať nevestu. Paralelu k tomuto zvyku nachádzame napríklad vo východonovohradskej obci Málinec. Tam sa pojmom ˝na kašu˝ označovala rozlúčka mladého svadobného páru s mládežou deň pred sobášom. V niektorých dedinách západného Novohradu sa zasa týmto termínom označovala zbierka svadobčanov na kuchárku.

Za archaickejšiu môžeme považovať svadobnú pieseň *Hudú hu´ci vo dvore*. Má jednoduchú kvinttonálnu melodickú kostru s krúživou melodikou, dopĺňa ju text variovaný na všetkých členov najbližšej rodiny. V epickej svadobnej pesničke *Pojdeme my zajtra do hore* je zasa stručný dej pretkávaný refrénom pripomínajúcim bezmyselnými zvukomalebnými slovami aj melódiou detskú vyčítanku. Ostatné svadobné piesne zaznamenané u bulharských Slovákov už nemôžeme zaraďovať do modálnej piesňovej medzivrsty, ale k novším, tzv. harmonicky determinovaným piesňam. Ich spev bol často sprevádzaný harmonikou. Vokálny prejav tak začal zdôrazňovať hlavnú melodickú líniu a pregnantný rytmus. Novšie (nielen svadobné) piesne sú tak prednesovo strohejšie, sploštenejšie. Jednoduchý rytmus je oživený bodkovanými hodnotami a melodikou s oblúkovitou stavbou využívajúcou veľké melodické skoky. V takýchto piesňach badať aj voľnejší vzťah k dialektu aj k jasnému zmyslu spievaného textu (*Veznem si ja diouča ´Šariša, bude sa menovať Mariša...*). Piesňová kultúra bulharských Slovákov teda dokázala konzervovať aj cenné starobylé prvky, ale poväčšine sa priebežne obohacovala piesňovými novotvarmi, ba nevyhla sa ani vplyvom západoeurópskeho typu piesní.

Vojenské piesne

Typickým príkladom novšieho typu piesní sú tie s vojenskou tematikou. V rámci spevného repertoáru bulharských Slovákov tvoria pomerne významnú skupinu. Pieseň *Pri varadinskej kasárni* je typickou širokorozsahovou piesňou s častým výskytom triol. Bohatá a rozvinutá melodika je aj v piesni *Diovke sú ´dedine*. Snúbi sa v nej voľnejšia melodická štruktúra s ráznejšou pochodovou časťou. Na veľkej časti územia Slovenska je známy motív, keď frajer rukujúci na vojnu vyplatí svojej milej peniaze za lásku/ľúbosť – tej sa to ale máli (*Keď son šiou do vojne*). Rovnako je územne veľmi rozšírený aj textový motív piesne *´Širom poli hruška stojí*. Zápis z Brašľanice je melodicky takmer identický s melódiou známou z Hornej Nitry. Viac ako jednu oktávu má rozsah pieseň *Keď son sa pravážav* – slovná repetícia v druhom verši je oproti veršu prvému zdvihnutá o kvintu. Niektoré vojenské piesne majú zaznamenané na rovnakú melódiu variantné texty (Gorna Mitropolija/Brašljanica).

Zaujímavé je, že vojenský motív sa dostal aj do pesničky sprevádzajúcej hru mládeže (*Husár son bov, husár buden*) na úvod významovo nesúrodej textovej postupnosti. Melodicky oveľa archaickejšia a aj textovo svojráznejšia je pieseň *Gdonám pomôže* sprevádzajúca hru dievčat.

Balady

Viaceré piesne s vojenskou tematikou môžeme zaradiť medzi balady. Dôležitá je epickosť, veľký textový rozsah a smutný charakter týchto piesní. Balady (a im príbuzné drobné spevné epické útvary) sú v piesňovom repertoári bulharských Slovákov zastúpené v hojnej miere. Počas dlhého vývoja sa balady vypracovali na špecifický spevno-literárny útvar, ktorý sa vykryštalizoval do nevšednej majstrovskej podoby. Sú to piesne prioritne určené na počúvanie, nie na tanec. Staršie melodické typy sú charakteristické pre karpatskú pastiersku kultúru, v baladách zaznamenaných u bulharských Slovákov sú však častejšie harmonické (dur-molové) balady, ba aj balady západoeurópskeho typu.

Z textového hľadiska je miestami poznať, že balady, ktoré putovali stáročiami z územia Slovenska, sú čiastočne zdeformované. Často to vidieť pri rýmoch, ktoré sú pre ľudovú tvorbu nevšedne nedokonalé, či úplne odignorované.

261. MRTVICKOM POLI, ŠIROKOM POLI

Bitkárska

Gorna Mitropolija (Bulharsko)
Z vlast. zápisov

Allegro moderato (♩=60)

Mrt-vic-kom po-li, ši - ro-kom po - li,

jest lip-ke, jest lip - ke, mrt-vic-ki chlapci,

ti su ši - kov-ni do bit-ke, do bit - ke.

Bili sa oni sobotu večer do rana
a pri každom stala frajeročka verna, plakala.

Medzi dvoma brehami jest dva bjele domi,
v jednom bíval Šelman – kráľ a v druhom
Zuzana.

(vo verzii z Horehronia):

Medzi dvoma horami chiška murovaná,
v jednej bíva Šimon – kráľ a v druhej
Zuzana.

Nádherným príkladom skĺbenia starého baladického motívu s nárečím používaným v Gornej Mitropolii je text balady *Mala matka tri dcéry.* V štrnástich dvojveršiach sa rozvíja variant príbehu, v ktorom sa v gradácii tretia, najmladšia sestra, obetuje za brata a ide zaňho bojovať do vojny. Využitý je (pre slovenskú ľudovú pieseň) najtradičnejší združený rým (forma aabb). Trikrát je využitý aj tzv. dokonalý rým (mňa – mňa). Každý z dvadsiatich ôsmich veršov má zhodne sedem slabík. Medzi štvrtou a piatou slabikou je pravidelný slovný predel (pravdepodobne korešpondujúci s rytmickou štruktúrou, bohužiaľ, nezaznamenanej melódie). V texte nenachádzame básnické umelecké prostriedky (epiteton, metafora, personifikácia) s výnimkou v ľudovej poetike zdomácnenej metonymie (dostav by si môj veniec = panenstvo). Viackrát je zastúpené magické číslo tri a jeho násobky (tri dcéry, tri sestry, tristo ľudí). Opakovane sa využíva aj gradácia – za brata ide do vojny bojovať po odmietnutí starších až najmladšia sestra, gradujú aj prípravy najmladšej sestry do boja (keď jej hábke strihali, otec, matka plakali + keď na koňa sadala, celá rota plakala + keď do vojne vchádzala, tristo ľudí soťala). Napriek citovo vypätej téme je v balade pomerne malý počet zdrobnenín (bračok, hábke, vláske, panenka). V archaickom námete je zaujímavé slovo rota, to bolo vymenené za niektoré staršie pomenovanie vojenskej jednotky.

Podobný motív (ale v opačnom garde) má aj balada *Edna sestra brata mala* – sestra vyprevádza brata do vojny, dlho naňho čaká, nakoniec dostáva správu o jeho smrti. Tento námet je zaznamenaný aj v baladách z územia Slovenska, v baladickej básni Čakanka ho spracovala aj spisovateľka Ľudmila Podjavorinská. V zaujímavej melódii v rozsahu jednej oktávy sa využíva legáto, ale v predĺžených dospevoch aj drobné ornamentálne ozdoby. Samotný dej je rozložený do devätnástich dvojveršových strof, aj v tejto balade sa využíva združený rým. Túto často využívanú rýmovú schému narúša ukončenie veršov v ôsmej a v deviatej strofe (rána – znamenajú; ráno – znamenali). V balade je využité magické číslo tri (tri rána), ktoré je spojené s gradáciou (prvé ráno – biele zore – brat je oblečený do vojenskej uniformy; druhé ráno – červené zore – brat je dorúbaný; tretie ráno – čierne zore – brat je mŕtvy). Veľmi obrazný je aj ďalší paralelizmus ˝človek – príroda˝. Ak bude vyschnutá lieska schnúť ďalej, brat sa podľa vlastnej predpovede z vojny nevráti. Ak však spomínaná suchá lieska zarodí orechmi, tak sa brat z vojny vráti. V závere je vyslovená sociálna výčitka pánom, ktorí vojnu vyvolali. Oni sa z nej preživší vracajú domov, ale za smrť brata dievčiny necítia žiadnu zodpovednosť.

Tanečné piesne

Na rozdiel od balád, ktoré sú zo svojej podstaty pomalé a clivé, Slováci žijúci v Bulharsku vedeli prejaviť svoj temperament. Zachovalo sa viacero tanečných piesní v rýchlom tempe, hudobníci nimi doprevádzali tanečníkov najmä v rôznych piesňach čardášového charakteru. Najčastejším sprievodným nástrojom býval akordeón – klávesová harmonika.

Temperament vyjadrovali aj v textoch piesní. V celom Karpatskom oblúku sú u slovanských národov, ktoré ho obývajú, známe textové varianty o poli, v ktorom rastú lipky a pod nimi sa bijú bojovne naladení mládenci. Ani bulharskí Slováci neboli výnimkou. Východiskový textový aj melodický motív si však prispôsobili svojmu lokálnemu prostrediu a vkusu. Známy zberateľ ľudových piesní Karel Plicka tak mohol zapísať v Gornej Mitropoliji naozaj jedinečnú podobu tejto piesne. Vyznačuje sa množstvom využitých triol, v desiatom takte dokonca s náznakmi

zdobeného, ornamentálneho hlasového modulovania hlavnej melódie. Práve Plickove melodické zápisy sa javia presnejšie, dôkladnejšie ako zápisy Jána Michalka. Karel Plicka sa naviac sústredil práve na tú časť spevného repertoáru bulharských Slovákov, ktorú považoval za raritnú. Časť, ktorá sa niesla kontinuálne z pôvodnej vlasti a modifikovala sa v čase a priestore priamo nositeľmi tohto repertoáru (neboli to teda piesne z tlačených zbierok, ktoré doniesli priamo z územia dnešného Slovenska učitelia pôsobiaci medzi bulharskými Slovákmi).

Celkovo teda môžeme hodnotiť piesne bulharských Slovákov ako jedinečný kultúrny fenomén, ktorého historické korene siahajú na Slovensko, a ktorý sa cestou po Dolnej zemi do novej vlasti pretransformoval na svojský prejav lokálneho hudobného cítenia. Zjavné hudobné aj textové paralely s piesňami zaznamenanými na území Slovenska dávajú jasný odkaz na miesto ich vzniku. Zároveň však v piesňach možno pobadať aj posun k juhovýchodoeurópskemu hudobnému mysleniu, ktoré sú zjavné aj z textov pomenúvajúcich mimoslovenské reálie. Prenos týchto piesní bol nielen medzigeneračný, ale aj interlokálny. Nová tvárnosť týchto piesní sa v podobe, ktorú mali v prvej polovici 20. storočia, zafixovala v notopisoch viacerých zberateľov. Aj po návrate mnohých bulharských Slovákov na Slovensko tak poznáme podobu pesničiek, ktoré putovali s generáciami ich predkov a niesli v nich povedomie o pôvodnej vlasti.

- Radoslav Orávik -

Keď sa milý na vojnu brau.

Z Brašljanice: Ján Vrška, 29. XI. 1932.

Tri roke sa pominuly,
tajšlo ďjouča do Botuli.[1])
Nevidela tan iného,
lem vojaka ediného.

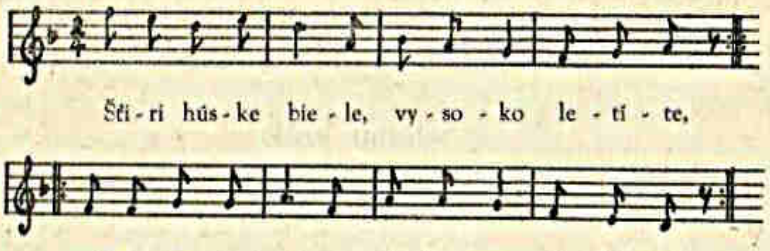
Vojak sa jej počal ptáti,
či sa bude vydávati.
Ja sa vydávať nebuden,
ja milýho čakať buden!

Tvoj milý sa už oženiu,
ja son mu aj na svadbe bou.
Čo mu vinšuješ, Anička,
červená, biela ružička?

Vinšujen mu teľko zdravja,
keľko jesto ' hore trávia,
vinšujen mu teľko šťastia,
keľko jesto ' hore listia.

Štiri húske biele.

Z Brašljanice: Ján Vrška, 29. XI. 1932.

Vidíme, vidíme, lemže je deľako,
pri ceste ' kasárni leží na postieľky.

Leží na postieľky, že ho hláuka bolí,
že ho hláuka bolí pre velikie rany.

Keby to o tomto vedeli moja mať,
do kasárni prijšli by hláuku previazať.

Čo je to za 'táča, čo písma prenáša?
To je takvo 'táča, čo ďjoučence svádza.

Lem raz son ju sviedou, a už si aj sadla,
stam, Anička, hore, už si sa vyspala.

Stam, Anička, hore, už si sa vyspala,
ta žeň tie húsičke, ta dolu, do hája.

Štiri húske biele, vysoko letíte,
štiri húske biele, tá piata strapatá.

Spomíname na Máriu Jančíkovú (1945 - 2020)

Na Marienku mám iba pekné spomienky. Bola to milá, spoľahlivá a najmä férová žena. Vždy ochotná pomôcť bez toho, aby čakala, ako sa jej kto bude revanšovať. Nebola členkou Výboru, ale napriek tomu sa veľmi aktívne zúčastňovala na všetkých aktivitách nášho Výboru a aj Spolku. Iste si ju väčšina ľudí bude spájať s preberaním zákuskov na našich veľkých výročných stretnutiach Spolku. Nebolo jej treba ukázať, čoho sa má chytiť. Vždy prišla prirodzene tam, kde ju potrebovali. Bola úplne spoľahlivá. Čo sľúbila, nikdy na to nezabudla a ak sa dalo, hneď riešila.

Bola veselá, spoločenská, poznala veľa pesničiek. Parťáčka do slniečka aj do nepohody. Škoda, že dobrí ľudia odchádzajú tak skoro. Odpočívaj v pokoji, Marienka. Už nám chýbaš.

- Darinka -

Raz som môjmu bratov povedala: *Keby mala Tvoja žena inú povahu, tak by ťa už dávno poslala kade-ľahšie.*

V tomto výroku nie je nič zlé. Práve naopak. Povedala som to pri príležitosti, keď nás navštívili naši priatelia z Bulharska, z Gornej Mitropolije. Stalo sa však, že pre rôzne problémy, ktoré sa im pritrafili, sme im museli trochu pomôcť pri vybavovaní. Vyžadovalo si to viac úsilia, ako by to bolo za iných okolností. A môj brat vtedy, ako motorizovaná jednotka, a pripravený kedykoľvek sadnúť do auta a ísť, bol vtedy naozaj v plnej pohotovosti. A to sa dá len s ústretovosťou partnera. Kto bol účastný tohto podujatia vie, o čom hovorím. A Marienka sa tu (a nielen tu) ukázala ako tolerantná a spoľahlivá manželka.

Ja Marienku chápem v troch rovinách: ako moju švagrinú – ako moju kolegyňu – a ako sympatizantku nášho Spolku.

Pamätám si ju od prvého dňa, keď nám ju môj brat prišiel predstaviť. Odvtedy vznikol medzi nami vzťah, ktorý trval celý život.

Keď si premietam predchádzajúce roky, nevybavuje sa mi žiaden konflikt, ktorý by sme medzi sebou mali, žiaden spor, hádku, zvýšený hlas – nič také som nepoznala. Nepadlo medzi nami jediné krivé slovo, jediná výčitka. Vždy sme sa k sebe navzájom správali tolerantne. Ak som potrebovala s niečím pomôcť, bola tu. A myslím, že to platilo aj opačne. A som na to patrične hrdá.

Recepty? Už aj vyťahovala svoj poznámkový blok a hľadala, čo bolo treba.

Kvety? Už aj sme presádzali.

Keď som začala pracovať u brata v autoškole, stala sa mojou kolegyňou. Na všetkom sme sa vedeli dohodnúť, spolupracovali sme perfektne, či už to bolo pri skúškach, alebo pri organizovaní kurzov a podobne.

Napokon, aj niektorí členovia nášho Spolku sa iste pamätajú na podujatia, ktoré sa konali práve v autoškole, napr. súťaž v hre TABLA. Priestory autoškoly boli k dispozícii a Marienkine ruky tiež.

Jej vzťah k Spolku som už naznačila. Aj keď sa „privydala“ do našej komunity, pôsobila skôr, ako keby vzišla z krajanov, stala sa ich súčasťou. A keď sa konali naše stretnutia, videli sme ju pri triedení zákuskov, spravodlivo ich rozdeľovala na taniere, nosila na stoly, usmerňovala.

Čo viac dodať. Iba ak to, že škoda, že táto moja priateľka či švagriná tu už nie je.

Odišla nečakane a rýchlo.

- ako -

Výsledky II. ročníka literárnej súťaže Dolnozemské zlaté pero 2021

PRÓZA

I. kategória - základné školy

I.CENA
Ivelina Arabadzhiev (Bulharsko)
Tajomné kráľovstvo

II.CENA
Iveta Bokorová (Padina Srbsko)
Zázračné zrkadielko

III. CENA
Nina Diviaková (Báčsky Petrovec, Srbsko)
Potulky osviežené štipkou humoru

II. kategória - stredné školy

I.CENA
neudelená
II.CENA
neudelená

III. CENA
Alexandra Muhová (Báčsky Petrovec, Srbsko)
Spievajte a hrajte až do večera

III. kategória – dospelí

I.CENA
neudelená

II.CENA
Mária Vrška (Stará Pazova, Srbsko)
Dobré ráno

III.CENA
Ján Špringeľ (Kovačica, Srbsko)
Kanaan

POÉZIA

I. kategória - základné školy

I.CENA
neudelená

II.CENA
Lucia Kamáňová (Pivnica, Srbsko)
Naša mačka Cici

III.CENA
Una Dudková (Pivnica, Srbsko)
Leto

II. kategória - stredné školy

I.CENA
Patrícia Kmeťková (Pivnica, Srbsko)
existujem v zmenách

II.CENA
neudelená
III.CENA
neudelená

III. kategória – dospelí

I.CENA
Aleksandra Vranić (Stará Pazova, Srbsko)
Neobzeraj sa

II.CENA
Mária Vrška (Stará Pazova, Srbsko)
Si cukrom môjho života

III.CENA
Magda Antalíková (Bratislava, Slovensko)
Platan

PRÓZA

I. kategória - základné školy

I.CENA
Ivelina Arabadzhiev
Bulharsko, 11 rokov

Tajomné kráľovstvo

Jana bola malé dievčatko, mala mamu a otca, ale nebola tak šťastná, ako by mala byť. Bola zvláštne dieťa, ktoré malo rado dobrodružstvo.
Vedľa ich domu bola veľká záhrada, ktorá bola ako bludisko. Bolo to Janine obľúbené miesto. Keď našla nejaký poklad, nechávala ho v škatuli uprostred bludiska. Jedného dňa jej trpaslík ukradol škatuľku. Jana ho nasledovala a našla dvere. Premohla ju zvedavosť, tak ich otvorila. Keď vošla, neverila vlastným očiam. Stála pred veľkým hradom. Obzrela sa a našla trpaslíka. Išla za ním a čo vidí! Postavil škatuľku pred jedného jednorožca. Jana sa odvážila a išla k nim.
- Prepáčte, že vyrušujem, ale toto je moja krabička na poklady!
Jednorožec sa na ňu pozrel a povedal:
- Vieme, ale neexistoval iný spôsob, ako ťa sem priviesť.
- A prečo ste ma chceli priviesť?
- Máš rada dobrodružstvo, však?
- Áno! Ale vás nepoznám!
- Dobre teda! Ja som Esmeralda, kráľovná jednorožcov a toto je Kristopher.
- Teší ma. Ja som Jana.
- Takže, si pripravená na dobrodružstvo?
- Už áno!
- Zlá kráľovná ukradla náš palác a teraz chce vládnuť našej zemi. Nemôžeme to zastaviť, pretože nie sme takí silní. Poraziť ju vraj môže iba ľudské dieťa. Preto som poslala Kristophera, aby ťa priviedol.
- A mama a otec? Budú mať o mňa strach!
- Neboj sa, čas tu plynie oveľa pomalšie ako v ľudskom svete.
- Dobre teda! Poďme!
- Nebude to také ľahké. Najprv ho musíme nájsť!
- Ako to, že neviete, kde je váš palác?
- Keď si niekto prisvojí palác, rozhodne sa, kde sa bude nachádzať. Nikto iný nevie, kde je, pokiaľ mu to nepovie kráľovná alebo kráľ. Musíme nájsť niekoho, kto vie, kde sa nachádza. Inak nemôžeme nič robiť.“
Jana a kráľovná premýšľali, ako nájsť palác. Keď videli, že Kristopher je znepokojený a neobvykle tichý, tak sa ho Esmeralda spýtala, čo mu je.
- Prepáčte, kráľovná, bol som zúfalý, a preto som jej pomohol ho získať.
- Zradca!
- Čo sa stalo!
- Jana, choď sa prosím prejsť.
- Dobre.
- Čo mám urobiť, aby ste mi odpustili, kráľovná?
- Vieš, kde je palác?
- Musíte vystúpiť na vrchol hory, prejsť cez most a zatancovať kráľovnin špeciálny tanec.
- Dobre, nájdi Janu a ráno vyrážame!
Spali v stajni a ráno odišli do tajného kráľovstva.
Most Elfov sa blížil, ale Jana už nevládala chodiť. Esmeralda ju však povzbudzovala. Zrazu sa pred nimi zjavil jeden starý Elf.
- Bez hesla vás nepustím.
- Ty si najmocnejším Elfom v tajnom kráľovstve a na celom svete, povedal Kristopher.
- Vy dvaja môžte pokračovať! Povedal Elf Kristopherovi a Jane.
- Dobre, poďme ďalej.
- A ty kam? - opýtal sa Esmeraldy.
- Do kráľovstva zlej kráľovnej.
- Musíš rozlúštiť hádanku pre jednorožcov!
- Čo je to za nástroj, ktorý nie je možné vidieť ani vziať do ruky.
- Ako to mám vedieť? - riekla Esmeralda.
- Ja viem! Hlas! - vykríkla Jana.
- Dievča má pravdu, môžete pokračovať.
Keď dorazili, Kristopher zatancoval špeciálny tanec zlej kráľovnej. Pred ich očami sa objavil hrad. Vošli dovnútra a tam našli kráľovnú.
Požiadali ju, aby im vrátila palác a prestala loviť jednorožcov. Ona sa im vysmiala, ale im dala 3 dni, aby uhádli jej meno.
Jana išla domov a ráno sa zase vrátila. Ukázala Kristopherovi a Esmeralde všetky mená, ktoré našla a spolu išli k hradu. Bohužiaľ, ale ani jedno nebolo to správne.
Jana sa vrátila domov a dala sa znovu do pátrania. Keď prehľadávala dedovu knižnicu, našla starý zošit, do ktorého si dedko zapisoval svoje zážitky. Ako malá ho veľmi rada počúvala, keď jej z neho

čítal. A v tom okamihu si spomenula…
Na druhý deň išla ku kráľovnej s veľmi dobrou náladou. Ešte vo dverách jej ho prečítala.
Kráľovná bola veľmi prekvapená, nahnevaná a nemohla tomu uveriť. Ale nedalo sa nič robiť – bolo to JEJ MENO.
- Ako si to vedela? - opýtala sa jej Esmeralda.
A Jana jej porozprávala celý príbeh o dedkovi a jeho dobrodružstvách, ktoré jej čítal pred spaním. Jedno z nich sa veľmi podobalo na tento neuveriteľný príbeh, a tak si zapísala to zvláštne a dlhé meno.
…a tak jedno malé dievčatko zachránilo tajomný svet rozprávok.

PRÓZA
II. kategória - stredné školy

III. CENA
Alexandra Muhová
Báčsky Petrovec, Srbsko, 17 rokov

Spievajte a hrajte až do večera!

„Hej, ty, cudzinka, chcela by si ísť na tanec života? Vezmem si ťa so sebou na bál boja, šťastia a smútku. Poď so mnou a nechaj sa viesť tancom“, počula som akýsi hlas a naivnými krokmi som sa nechala viesť cestou do neznáma.
Cestou na bál všetko bolo pošmúrne, temné, studené a čierne. Bola som neistá vo svojich krokoch a aj v sebe samej. Cítila som sa osamelá. Neistota vrela v mojom tele. Pochybovala som, že to bol dobrý nápad ísť ta.
Dokráčala som k neznámemu domu. Dvere sa otvorili. Zostala som bez slov nadšená z toho, čo vidím pred sebou. Dočkal ma smiech, radosť, tanec, hostina. Všetci ľudia boli rovnakí a predsa boli unikátni a svoji. Tancovali a spievali po cestách svojho života. Stiahli ma na tanečné pódium. Bála som sa, že nebudem vedieť tancovať ako oni, ale som to skúsila. Po nejakom čase som pochopila kroky a rytmus.
Tancovali všetci, mladí, starí, ženy, muži, deti. Niektorí úspešne, iní zase menej. Niektorí aj spadli, ale sa postavili na vlastné nohy. Žiaľ, boli aj takí, ktorým sa to nepodarilo. Bol to tanec bez konca.
Tancovala som neustále. Zamilovala som si svoj tanec, aj keď boli aj chvíle, keď som to chcela vzdať. Veľa škrabancov, modrín a sĺz vzniklo, kým som tancovala. Prišla som až po samý koniec tanca. Nohy mi skameneli, nemohla som sa hnúť, hudba ale hrala ďalej. Bolo mi to jasné, posledné chvíle sú predo mnou. Bol to únavný tanec, tanec plný elementov, otáčok a skokov. Nemal stály rytmus, ani melódiu. Padala som, ani sama neviem koľkokrát. No vždy som sa predsa len postavila, lebo som len to uznala za možné riešenie.
Tanec môjho života bol turbulentný, ale som ho dokázala zvládnuť. Onedlho začnem nový tanec-tanec dospelých. Neviem, ako mi to pôjde, ale dúfam, že kroky budú ľahšie ako v tomto prvom tanci. Tento tanec už bude sólový. Začne vážnejšia hudba, iné tanečné prvky, iná dynamika.
Odrazu moje telo zachvátila pýcha. Povedala som si: „Tancovala som bez strachu takú dlhú dobu, zvládla som to! Viem, že to ďalej bude ťažké, ale vždy si spomeniem na to, aké prvky mi ten tanec priniesol a cez čo som si všetko prešla, kým sa tanec celkom neskončil. A uspejem, lebo nite sú teraz v mojich rukách!“

PRÓZA
III. kategória – dospelí

II.CENA
Mária Vrška
Stará Pazova, Srbsko

Dobré ráno

Vonku je ešte tma, no z polosna cítim, že čoskoro bude svitať. Aj cez zatvorené okno vnímam prvý štebot, najkrajší zvuk skorého rána. Našmátram rukou mobil. Šťuk, ostrý displej ma na chvíľu oslepí. Je 5.15. Vytiahnem si perinu až po bradu a slastne, ešte na chvíľku, zatvorím oči.
Vždy som si to vedela v hlave naprogramovať tak, aby som sa ráno zobudila aj bez drnčania budíka. O 5.45 už vstávam. Všetci v byte ešte hlboko spia, preto svoj rituál riešim tichučko, po špičkách. Zhodím pyžamo, svižnými pohybmi na seba navlečiem športový nátelník, legíny, do uší nastoknem slúchaldá, cez hlavu pretiahnem úzku tunelovú ružovú šatku a nakoniec si zapnem tenkú bežeckú bundu. Slúchadlá zapojím do mobilu, vždy si ho kladiem do pravého vrecka. Do ľavého

kľúče od bytu. Keď vyleziem von na čerstvý vzduch, najprv ma strasie. „Nemala som dnes radšej ostať v posteli? Chrbát mám nejaký stuhnutý, nohy ťažké," pomyslím si, no hneď vytiahnem mobil, ťuknem na hudba – Dubioza Kolektiv - všetky skladby – hrať podľa poradia... S prvými tónmi, s prvými krokmi sa vo mne rozhostí spokojnosť. Je 5.58.

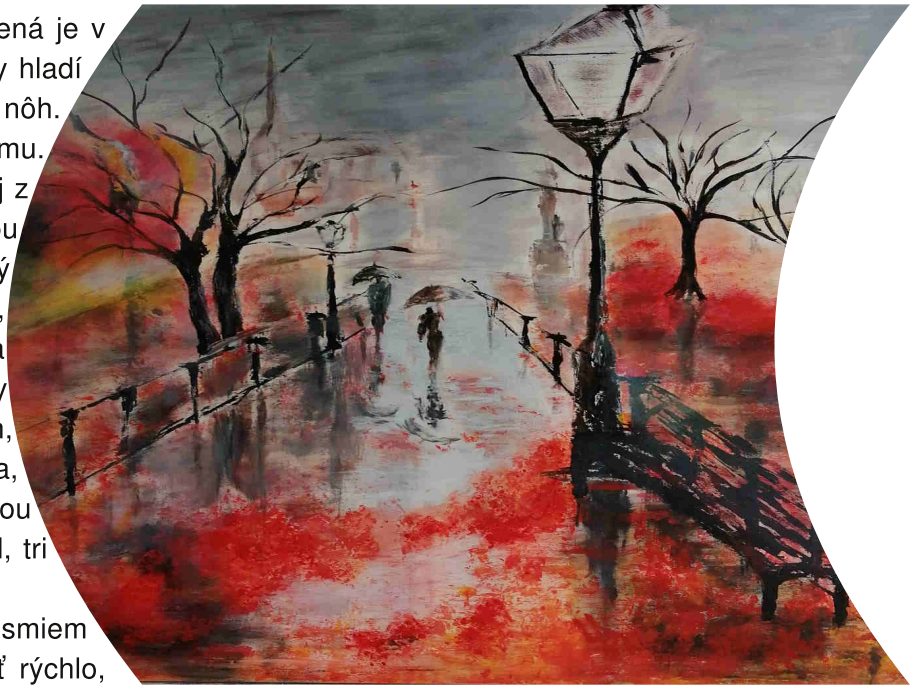
„O šiestej?! Prečo tak skoro?" píše Petra, keď cez aplikáciu Strava, kde sme prepojené, vidí moju športovú aktivitu. „No, klobúk dole, mňa by ani bager nedostal tak skoro spod periny," komentuje Ivana na Instagrame. „A prečo chodíš behať? Veď máš celkom dobrú postavu, nemusíš chudnúť...", utrúsi kolegyňa a mne je už vlastne jedno, kto si čo myslí. Je mi jedno, že som atrakciou pre cestujúcich v ranných autobusoch, je mi jedno, či ma niekto pochváli, alebo si poťuká prstom po čele. Robím to predsa pre seba. Presvedčila som sa, že beh má pre mňa obrovský zmysel. Zmysel pre telo, pre všetky bunky, svaly, mozog, ducha a tam, kdesi hlboko vo vnútri srdca cítim naplnenie.

Po tristo metroch míňam posledné domy a benzínovú stanicu a predo mnou sa vynárajú kilometre rovnej cyklistickej cesty. Okolo len tráva, stromy a tiché polia, z druhej strany rušná hlavná cesta a za ňou, na východe, sivomodré nebo práve farbí horizont do ružova. Je streda. Treba dokúpiť chlieb a mlieko. Dať prať. Čo budem dnes variť?

Nikoho nikde, len občas na bicykli okolo prefrčí rozospatý človiečik. Naskočila mi tretia pieseň, chytila som svoj stav, dýcham pomaly a pozerám kdesi pred seba, na rovný sivý asfalt. Zelená je v skorom ráne zelenšia, vánok ma priateľsky hladí a ja už ani nevnímam prepletanie štíhlych nôh. Kľúče vo vrecku nebadane štrngajú do rytmu. Začínam sa potiť. Aj z pohybu, a možno aj z adrenalínu, či ma opäť pred jednou starou zhrdzavenou bránou bude čakať drzý štekajúci pes. Vždy s brechotom vyskočí, akoby ma chcel roztrhať, chvíľu beží za mnou a čaká, či sa obzriem. „Heš, ty potvora! Daj mi pokoj, lebo keď sa naštvem, tak uvidíš, čo si ešte nevidel!" neobzriem sa, len sa v duchu posmeľujem, kým za sebou počujem toho chlpáňa. Skontrolujem mobil, tri a pol kilometra.

Odkedy behám, mám dve zásady. Prvá, nesmiem prejsť z behu do chôdze. Nemusím bežať rýchlo, hlavné je nastaviť sa na takú frekvenciu, aby som ľahko dýchala a vládala. A druhá, musím dobehnúť aspoň k tej reklamnej tabuli a naspäť, nikdy nie menej. „Waaau, ty zabehneš päť kilometrov za štyridsať minút?" nadchýna sa Petra, ktorá s behom vlastne z lenivosti už prestala. „A ako vieš, že si dnes odbehla až osem? Veď tam k bazénu a naspäť - to nemôže byť toľko!" spochybňuje moje výsledky kolegyňa. Usmievam sa. Nikto, okrem tých, ktorí ráno pravidelne behajú, nevie, aký je to pocit. Prekonať vlastnú pohodlnosť, vstať, nozdrami vdychovať kyslík z voňavého, ešte studeného vzduchu a nechať myšlienky, nech si robia, čo chcú, nech si letia, plávajú povetrím, nech sa čistia. Sama sebe takto darujem silu, lásku. Sama sa obmotám do spoteného vrúcneho objatia, sama si poďakujem.

V poslednej fáze trate mám tendenciu zrýchľovať, len tak, z radosti. Do cieľa nadoraz. Výtrysk endorfínov. Slnko je už vyššie aj na zastávke stojí viac cestujúcich. Je 6.42.Posledné dlhé kroky, áááá... stop, z behu prechádzam do chôdze. Mobil dnes ukazuje necelých šesť kilometrov. Pot na chrbte ma začína chladiť. Ešte dokončím ranný rituál, screenshoot z tejto trasy si motivačne zavesím na instagramovú story a pustím si horúcu sprchu. Tá je pre mňa ako budík, vracia ma z jemného, hodvábneho letu naspäť na zem, do tvrdej spoločenskej reality. Je 7.00. Teraz už naozaj začína deň. Treba dokúpiť chlieb a mlieko. Dať prať. Čo budem dnes variť?

POÉZIA
I. kategória - základné školy

II.CENA
Lucia Kamáňová
Pivnica, Srbsko, 10 rokov

Naša mačka Cici

Naša malá mačička,
vyskočila z košíčka.

Rozbehla sa po ulici,
márne volám: „Počkaj, Cici!“

Nedíva sa vpravo, vľavo,
učila sa veľmi málo.

Brzdy škrípu, šofér bledne,
kolesami ledva uhne.

Pozor, pozor, mačička,
nepatrí ti ulička.

POÉZIA
II. kategória - stredné školy

I.CENA
Patrícia Kmeťková
Pivnica, Srbsko, 18 rokov

existujem v zmenách

ročné obdobia sa striedali spolu s tebou.
od vtedy som
bola svedkom ôsmych letných slnovratov;
od vtedy, presne už tri roky
potrebujem vyliezť z vlastného tela,
vyčistiť si pleť na krištáľovo bielu, duchom sa
zbaviť fóbii z telesných vnemov.
nie som osobou ktorou som sa
mala stať;
ovplyvnil si môj život
viac ako vlastná matka.
ak iba boh vie môj osud,
ten mesačný svit si bol Bohom
keď vo mne prúdil hviezdny prach
a fuzionoval s mliečnou cestou.
milosrdenstvo stvoriteľa nie je
fér;
no ak by sme sa mali predvídať v nebi
tak radšej budem zrastať s ohňom v pekle,
už vo mne nezostalo nič iné iba tvoje hriechy
a nepretržité strácanie sa v špirálovitom cykle.
precítil si ma cestičkami diabla
krv v mojich žilách ťa sledovala
v prvý deň mojich posledných dní
v deň, keď som zatvorila oči a zistila že svet bolí.
každý deň už tri roky
padám z rovnakého kopca
kde lupene ruží prepichujúci moju pokožku
no nič zo mňa netečie
ako z vodopádu, v ktorom ma topíš, žiaľ
môžem rozoznať tvoju rozmazanú tvár,
ktorá sa neustále mení,
no ja som stále nehybná na rovnakom mieste
zastavená v čase, uviaznutá v myšlienkach
v ktorých som nevítaným hosťom.
začiatok môjho letopočtu sa píše
od dňa keď si ma zabil,
od vtedy sa Zem otočila 1098 krát,
no moje srdce nebilo ani raz,
existujem v zmenách,
nachádzam sa nad časom a nad kozmickými
katastrofami
a priestor, ktorý vnímam
príliš tesný, klaustrofobický, bezvýznamný vyplnený
absurditami.

POÉZIA

III. kategória – dospelí

I.CENA

Aleksandra Vranić
Stará Pazova, Srbsko, 46 rokov

Neobzeraj sa!

Jedného dňa otvoríš
na tisíce rokov zavretú
bránu.

Rozhýbeš si údy.
Zmyješ sa od soli.

Vykročíš
krokom gazely.

Za Moábskymi horami
kobra kráľovská
za chrbtom sa vyplazí.

Otvoríš si oči,
podáš ruku
mužovi
čakajúcemu
v člne
nevedno odkiaľ.

Bude ťa viesť
cez daždivú spúšť,
takú skrehnutú.

Povie ti
- neotáčaj sa,
dívaj sa dopredu!

Ale ty vieš,
že zase príde ten okamih,
keď ťa zašteklia kamienky
pod nohami.

Bude sa ti snívať o Lotovi.

V snahe nespraviť
ten omylný krok
ty sa zabudneš,
pochytí ťa snivosť
a zvedavosť.

A zase tú istú chybu urobíš.

Znova budeš
zabudnutá
socha
na celé veky.

On ťa zasa bude všade hľadať
a hoci budeš pred ním stáť,
neuvidí ťa.

Jeho zrak
zaspí
a stratí sa
za oponou snov
v ďalšom storočí.

A ty -
žena bez mena,
stiahneš hadiu kožu zo seba
a taká nahá a prezlečená –
znovu
budeš čakať na svojho
muža,
ktorý sa objaví
v člne nevedno odkiaľ
s príchuťou soli na perách.

Predstav si iný príbeh
o svojom živote.
Uver mu!
Neobzeraj sa!
Utekaj!

Predstavujeme vám Nikolku Janůfkovou

Úspešnú tenistku

Milí čtenáři, chci vám představit v časopise "Fajauka" naši vnučku Nikolku Janůfkovou.

Protože celý život bydlíme na Moravě a do školy jsem chodila jen do české, tak tento příspěvek píši česky. I když s bratrem mluvíme spolu slovensky, slovenský pravopis neovládám.

Nikolka má 12 let a narodila se 25.7.2009 a bydlí s rodiči v Třebíči. Její rodiče jsou Jaromír a Martinka Janůfkovi. Je přímým potomkem přesídlenců Slováků z Bulharska.
Praděda Nikolky byl Michal Vago starší z Jevišovky. Narodil se v Podemě a prababička byla Anna Vagová rozená Kišová z Brašljanice.
Já jsem její babička - Zdeňka Janůfková rozená Vagová, dcera Michala a Anny Vagových.

Nikolka je žačkou 4. třídy základní školy v Třebíči. Učí se velmi dobře, je snaživá. Ráda poslouchá hudbu, tancuje a ráda čte. Ale nemá moc času, protože od svých 5 let sportuje, hraje tenis za HTK-Horáský tenisový klub v Třebíči.

Nyní je zařazená k mladším žákyním, letos na podzim už bude hrát za starší žákyně.
Turnaje mívá ve dvouhře i čtyřhře na Vysočině i v Jihomoravském kraji a to Humpolec, Brno, Břeclav, Zlín, Tišnov, Jihlava, Třebíč, Pelhřimov, Humpolec.

Přes týden chodí na tréninky a do školy a o víkendu bývá u babičky Janůfkové v Novosedlech. Tady máme krásné tenisové kurty, tak pořád se svým tatínkem Jaromírem trénují.

Je šikovná, má dobré umístění od 1-3. místa. Někdy se to nepodaří, ale snaží se. Do této doby dostala 21 medailí a 13 pohárů.

Dávám k tomuto příspěvku i fotografie Nikolky i část naší rodiny Vagové.

Věříme, že bude takto pokračovat i nadále a bude úspěšná jak ve škole, tak ve sportě.
Budu ji nadále seznamovat s naším spolkem, aby věděla něco o svých předcích.

Zdeňka Janůfková - babička

Chytráčik

DEDKO A VNÚČIK

Z knihy Vrece klamstiev (Bulharské ľudové rozprávky), Angel Karalijčeri

Žil raz jeden veľmi starý človek. Oči mu už neslúžili, nohy ho neniesli a ruky sa mu triasli. Pri chôdzi sotva vliekol nohy za sebou a opieral sa o palicu. Pri obede si rozlial polievku na kolená, skôr ako ju stihol dať do úst. Nevesta raz povedala mužovi:

„Už ho nemôžem strpieť. Nechcem, aby sedával pri jedle s nami za jedným stolom.“

„Je to predsa môj otec, čo mám s ním robiť?“

„Prestrela som mu pod schodmi roztrhaný koberec. Tam nech jedáva.

Syn, ústupčivý človek, len mávol rukou: „Rob, ako chceš!“

Nevesta odpratala svokra pod schody, kde mal ležovisko pes. Postavila pred neho drevenú misku, naložila jedlo a podala mu lyžicu. Starec dva-tri razy preglgol, oči sa mu zaliali slzami, ale nepovedal ani slova.

Vnúčik zbadal dedkove slzy a zamyslel sa. Zhlboka si vzdychol a vyšiel na dvor. Našiel kus vŕbového polena a začal ho dlátom vydlabávať.

„Čože tu robíš?“ opýta sa ho otec.

„Vydlabávam drevenú misku,“ odpovedal chlapec.

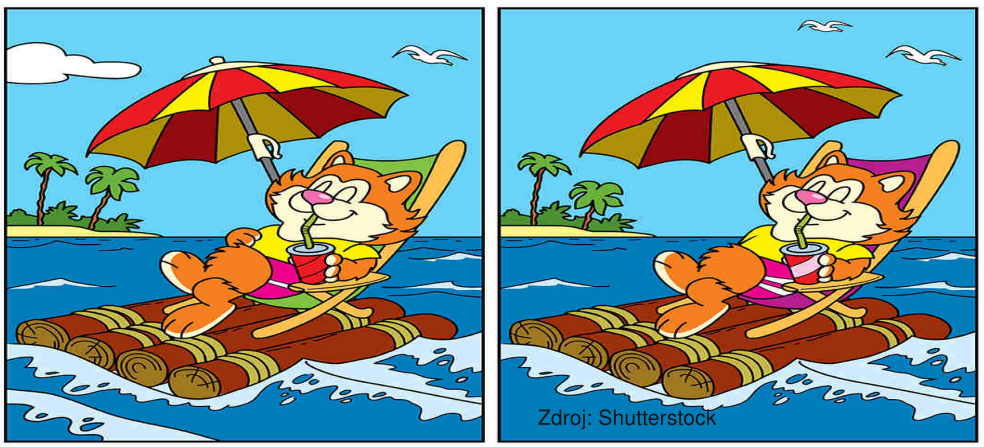
„Načo ti bude?“

„Aby som vás mal z čoho nachovať, keď budete starí.“

Otec si zahryzol do pier a všetko porozprával žene. Tá sa zahanbila, voviedla starca do domu, dala mu čisté šaty a odvtedy sa oňho veľmi starala.

Ilustrovala Lea Antalíková

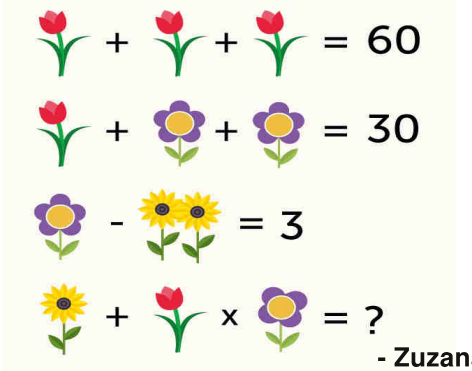
Podarí sa ti nájsť 10 rozdielov ?

Zdroj: Shutterstock

zdroj: https://www.kryptograf.cz/category/obrazkove-hadanky/

Odpovede:
Chýba tieň
81

- Zuzana Trunnerová -

Oslovili sme riaditeľku gymnázia Jána Kollára so žiackym domovom v Báčskom Petrovci

PREDNOSŤ GYMNÁZIA JE VÝUČBA V SLOVENSKOM JAZYKU

Gymnázium Jána Kollára v Báčskom Petrovci bolo založené 1. októbra 1919 a vyrástlo vtedy z takmer dvestoročných hospodárskych a kultúrnych tradícií juhoslovanských Slovákov. Jeho prvú budovu postavili v roku 1923 z vlastných dobrovoľných príspevkov za finančnej pomoci vlády ČSR a Slovákov zo zámoria a v značnej miere vlastnou dobrovoľnou prácou Petrovčanov. Stalo sa významnou kultúrnou ustanovizňou Slovákov v Juhoslávii. Tu začala pracovná dráha viacerých akademikov a doktorov vied (pôsobiacich v Juhoslávii i v Slovenskej republike), početných vedeckých a osvetových pracovníkov, umelcov a inžinierov.

I keď ho založili pre potreby slovenskej menšiny a bolo až po súčasnosť jediným gymnáziom s vyučovacím jazykom slovenským mimo Slovenska, gymnázium sa nikdy neuzatváralo do úzkych národnostných rámcov. Vždy komunikovalo so svojím okolím – pri hľadaní optimálnych riešení otvorilo aj srbské triedy.

V rámci gymnázia bola v školskom roku 1947/48 založená učiteľská škola, čo malo veľký význam a vplyv na osud Slovákov žijúcich vo Vojvodine v kontexte poznávania, šírenia a zveľaďovania vlastnej kultúry, jazyka a identity. Učiteľskú školu absolvovalo do roku 1965, kedy jej činnosť skončila, vyše 200 slovenských učiteľov. Jej pokračovaním bolo (od šk. r. 1998/99) vysunuté oddelenie Učiteľskej fakulty zo Somboru v slovenskej reči.

V tomto roku 2020/2021 navštevuje gymnázium 283 žiakov v štyroch ročníkoch, roztriedených do 14 tried, ktorým sa venuje 41 profesorov. Výuka prebieha v slovenskom a v srbskom jazyku, pričom gymnázium všeobecného smeru v slovenskom vyučovacom jazyku navštevuje 137 žiakov, gymnázium všeobecného smeru v srbskom vyučovacom jazyku navštevuje 90 žiakov a trojročný odbor kuchár v slovenskom vyučovacom jazyku 56 žiakov.

Pre nasledujúci školský rok budúcim prvákom gymnázia ponúkame aj ďalej všetky uvedené odbory a tiež, sledujúc nové súčasné profily, štvorročný odbor elektrotechnik informačných technológií v slovenskom vyučovacom jazyku (30 žiakov).

Žiaci nášho gymnázia sa venujú aj mimoškolským aktivitám ako je účasť na rôznych súťažiach a rovnako spolupracujeme aj s gymnáziom v Nitre na Slovensku.

Žiaci k nám prichádzajú z oblastí ako Báčsky Petrovec,

Kulpín, Hložany, Báčsky Maglić, Kysáč, Rumenka, Futog, Nový Sad, Sriemska Kamenica, Petrovaradín, Pivnice, Selenča, Silbaš, Ravno Selo, Stepanovićevo, Despotovo, Stará Pazova, Aradáč, Šíd, Lug, Binguľa, Čelarevo, Boľovce, Kovačica...

Pobyt a stravovanie žiakov zo vzdialených osád je organizovaný v žiackom domove vysokého štandardu, ktorý sa nachádza v areáli školy, o rok zaznamená 25 rokov svojej práce. Kapacita žiackeho domova je 82 žiakov a v tomto školskom roku je na pobyte 77 žiakov.

Po ukončení štúdia majú absolventi gymnázia možnosť zápisu na niektorej z vysokých škôl v Srbsku, alebo pokračovania v ďalšom štúdiu v zahraničí – v Slovenskej Republike, v Česku a v iných štátoch Európskej Únie.

- riaditeľka Jarmila Vrbovská -

„Gymnázium dáva najširšie vedomosti zo všetkých stredných škôl a trvalé priateľstvá s rovesníkmi z celej Vojvodiny.“

Medzi genealógmi dolnozemských Slovákov

Stretnutie teamu v Galante (jún 2021)

Každý mesiac sa stretávame na pracovných online konferenciách, okrem toho sa stretávame dvakrát do roka aj osobne. Naposledy to bolo pred jedenástimi mesiacmi, v júli 2020. Pandémia ustúpila, a tak sme sa rozhodli, že je čas stretnúť sa. Pôvodne sme plánovali spojiť pracovné stretnutie s návštevou a prehliadkou lokalít, z ktorých naši predkovia putovali na Dolnú zem. Tento plán sa ale ukázal ako momentálne nereálny. Hádam sa takýto poznávací zájazd podarí pripraviť na budúci rok.

Stretli sme sa v sobotu 19.6.2021 v Hoteli Galanta, stretnutie začalo obedom a ubytovaním. Prišla väčšina členov tímu, niektorí spolu so svojimi polovičkami. Oficiálna časť stretnutia sa začala o 14:30.

Na pracovnú poradu sme pozvali tradične aj hostí:

p. Attilu Szpisáka, ev. farára zo Slovenského Komlóša, p. László Csirika z Ambrózky, p. Jaroslava Mlynára a p. Miroslava Kerekrétiho -ev. farárov z Galanty, pozvali sme aj našich priateľov a podporovateľov: pani profesorku Mrázovú, p. Pavla Lehotského s manželkou, p. Petra Franciscího s manželkou, p. Koňarikovú zo Spolku Slovákov z Bulharska, p. Hajduka a p. Roskoša zo Spolku Slovákov z Rumunska, p. Pilárikovú s manželom, bohužiaľ zo zdravotných dôvodov sa zúčastniť nemohla.

Na stretnutí chýbali aj naši priatelia – Marienka Sudorová a Bohuš Šesták, ktorí nás opustili navždy. Marienka nebola riadnym členom tímu, ale zúčastňovala sa na našich stretnutiach, pracovných výjazdoch a prezentáciach a pomáhala nám v činnosti. Bohuš Šesták bol od začiatku našim veľkým podporovateľom a sponzorom. Pozvali sme jeho syna Bohuša, aby sme jemu a jeho súrodencom ako výraz vďaky odovzdali naše publikácie.

Pracovnú časť stretnutia otvoril a viedol p. Ľubomír Kmeť. Odprezentoval, na čom pracujeme, podrobne vysvetlil, v čom naša práca spočíva, zhodnotil jednotlivé projekty. Takisto predstavil ciele našej činnosti do najbližšieho obdobia.

P. Michal Hronec vo svojom príspevku porozprával, ako začal s tvorením vlastného rodokmeňa, aké to bolo ťažké vyhľadávať v matrikách, listovať a čítať stránku po stránke. Ocenil výhody, ktoré naše spracovanie matrík prináša, ako sa tým uľahčuje bádanie.

K týmto témam vystúpili aj p. Janko Hovorka a p. Renata Gombárová. Renatka si okrem iného zaspomínala, ako pri bádaní o svojom rodokmeni chodila údaje vyhľadávať do viedenského archívu. Mala pripravený aj príhovor s osobným vyznaním, v emocionálnom rozrušení ho ale nedokázala predniesť.

So svojimi príspevkami vystúpili aj prítomní hostia zo Spolku Slovákov z Bulharska, Spolku Slovákov z Rumunska a Spolku Slovákov z Maďarska. Prezentovali nám plány svojich organizácií do nastávajúceho obdobia.

Náš kolega, p. Mikuš sa stretnutia nemohol zúčastniť, tak poslal list, kde popisuje, ako sa zapojil do našej práce on.

Po chutnej a výdatnej večeri sa rozprúdila družná debata. Dlho sme sa nevideli, bolo o čom diskutovať. Už teraz sa tešíme na ďalšie stretnutie a dúfame, že nám to táto nešťastná pandemická situácia dovolí.

- Eva Tušková -

MUSAKA

Musaka je tradičné zapekané jedlo Balkánu a Blízkeho Východu. Najznámejší variant je musaka grécka, ktorá sa skladá z vrstiev mletého mäsa poduseného s cibuľou a cesnakom, baklažánu, rajčín a bešamelovej omáčky. Niekedy sa zapeká aj s plátkami zemiakov. Varianty jedla sa v rôznych oblastiach líšia.

Prísady

1 kg mletého mäsa (z pliecka)
1 veľká cibuľa
2 paraajky
6 zemiakov
soľ, korenie podľa chuti
3 vajíčka
2 PL hladkej múky
2 dcl mlieka
olej

Postup

1. Cibuľku podusíme na oleji a pridáme mleté mäso. Dusíme, kým sa mäso neoddeľuje od seba (Obrázok 1).

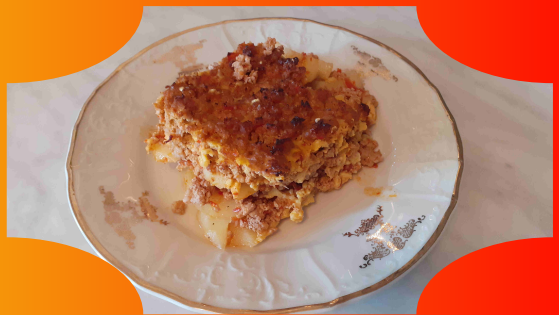
2. Pridáme na drobno nakrájané paradajky, posolíme, pridáme korenie a ešte chvíľu dusíme (Obrázok 2 a 3). Ošúpeme zemiaky a pokrájame na kolieska.

3. Pekáč poolejujeme, naukladáme vrstvu zemiakov a vrstvu pripraveného mäsa (Obrázok 4). Potom opäť zemiaky a poslednú vrstvu mäsa. Dáme zapiecť do rúry. Pečieme pri teplote cca 175-180 °C asi 30 minút (Obrázok 5 a 6).

4. Medzitým si rozmixujeme vajíčko s múkou a mliekom (Obrázok 7).

5. Pred dopečením musaku popolievame pripravenou zmesou (Obrázok 8) a dáme ešte na cca 10 minút do rúry.

6. Necháme vychladnúť, krájame na kocky a servírujeme. ***Dobrú chuť!***

OBRÁZOK 1

OBRÁZOK 2

OBRÁZOK 3

OBRÁZOK 4

OBRÁZOK 5

OBRÁZOK 6

OBRÁZOK 7

OBRÁZOK 8

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava

tel.: +421 907 772 130 email: spolokssb@gmail.com web: www.ssb.sk

PRIHLÁŠKA

za člena

Spolku Slovákov z Bulharska

Meno a priezvisko (titul):

Dátum narodenia:

Adresa trvalého bydliska:

Kontakt (telefón, mobil, email, facebook):

Zamestnanie (nepovinný údaj):

Pôvod- z ktorej rodiny a dediny v Bulharsku pochádzajú predkovia:

Prihlasujem sa týmto za člena Spolku Slovákov z Bulharska a vyjadrujem súhlas s odvádzaním členského príspevku.

Dátum: Podpis:

Časopis finančne podporil
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

ÚRAD
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRANIČÍ